

Nr. 45 · Oktober 2023 · 23. årgang

Pilgrimmen

Vandring på Klosterruten

Foto: Rikke Ærtebjerg

PILGRIMMEN udgives af
Foreningen af Danske
Santiagopilgrimme

Redaktion

Ansvarshavende redaktør:

Rikke Ærtebjerg

Pilgrimshuset Albergue Ballerup

Præstevænget 10,

2750 Ballerup

Mobil: 6155 6309

redaktionen@santiagopilgrimme.dk

Henrik Friediger

henrikfriediger@gmail.com

Henrik Tarp

henriktarp1@gmail.com

Peter Glunz

peter@glunz.dk

Niels Henrik Lieberkind

nh.lieberkind@gmail.com

**Alle tidligere numre på nær de
seneste to findes som PDF filer
på hjemmesiden!**

Enhver udnyttelse af bladets tekster er forbudt i henhold til loven. Undtaget herfra er korte uddrag af artikler til brug for anmeldelse samt til omtale, der fremmer foreningens formål. Samtykke til at kopiere bladets tekster i øvrigt kan fremskaffes gennem bladets redaktion. Copyright tilhører forfatterne ligeledes med fotos, der, hvis ikke andet er angivet, er taget af og tilhører forfatterne.

Foreningen af

Danske Santiagopilgrimme

c/o Sekretariatet, daglig leder:

John Stævngaard

Blåbærvej 22, 4873 Væggerløse

Mobil: 5354 1019

Mail: sekretariat@santiagopilgrimme.dk

MobilePay: nr. 77429

Jyske Bank: 5069-133 20 63

www.santiagopilgrimme.dk

Bestyrelse:

Carsten Maegaard, Herning

Formand, mobil: 6169 7273

Rikke Ærtebjerg, Ballerup

Næstformand, mobil: 6155 6309

Hanna Vestenaa, Kalundborg

Kasserer, mobil 5164 6956

Tone Kirkeby, Farum

Bestyrelsesmedlem, mobil: 2398 5502

Bøje Pedersen, Farum

Bestyrelsesmedlem, mobil 4119 3410

Jeanette Hounsgaard, Middelfart

Bestyrelsesmedlem, mobil 2137 4293

Tove Kristensen, Skødstrup

Bestyrelsesmedlem, mobil: 2328 8699

Suppleanter: Jane Hvas og

Niels Christian Junker-Poulsen

John Stævngaard, Væggerløse

Webredaktør, mobil 5354 1019

Bøje Pedersen, Allerød

facebook-redaktør, mobil 4119 3410

ISSN 1603-2365

Pilgrimmen afleveres til Nationalbibliografien

Opsætning og layout:

Peter Glunz, Køge, tlf.: 2040 1131

Tryk: Vestergaards Bogtrykkeri

Side: Indhold:

2	Kolofon
3	Indholdsfortegnelse
4 - 6	Der er røre i andedammen af Rikke Ærtebjerg
7	Formanden har ordet af Carsten Mægaard
8 - 15	Ruta del Cares af Niels Christian Junker-Poulsen
16 - 25	Videre ad den glemte Camino – Camino Olvidado af Henrik Friediger
27 - 31	Min Camino til Verdens Ende af Rikke Ærtebjerg
32 - 38	Camino Inglés af Rikke Dybkjær Meltz
39 - 49	Kønne Camino Inglés af Rikke Ærtebjerg
50 - 57	Pilgrimsvandring på Den Danske Pilgrimsrute, 2. del af Erik Hjulmand
58 - 61	Helsingør - Lejre juni 2023 af Inge Møller Nielsen
62 - 64	Vandring med Kongernes Hike på Ærø af Rikke Ærtebjerg
65 - 67	Frivillig på Dovrefjell Pilgrimscenter af Svargo Petersen
68 - 69	Arbejdet i stigrupperne af Jeanette Hounsgaard
70 - 75	zurAllure møde i Lillehammer af Rikke Ærtebjerg
76	Vandra varsamt med varandra af Tone Kirkeby
77	Boganmeldelse: Regn, rusk og ræsermave af Lene Theill
78	Boganmeldelse: Hvad Hærvejen gav mig af Gitte Holze
79	Boganmeldelse: Camino Inglés af Cristóbal Ramriez

Der er røre i andedammen

af Rikke Ærtebjerg

Andedammen er i denne omgang en om-skrivning af Caminoerne i Spanien, hvor flere offentlige herberger har bandlyst kufferter ud fra den betragtning, at det ikke er 'sande' pilgrimme, der får deres rullekufferter kørt med taxa fra herberg til herberg, mens ejerne selv slentrer med en dagsrygsæk.

Det rammer ned i tidligere tanker her i spalten, hvor jeg har funderet lidt over, hvornår man er en 'sand' pilgrim – er det antal dage man går, kilometer pr. dag, skal man bære sin egen rygsæk, have så let en rygsæk som muligt, målet? Hvad definerer en 'sand' pilgrim?

Jeg har også tidligere luftet mine overvejelser om, at nogle pilgrimme har store forventninger til deres vandring og bliver skuffede, fordi de på Caminoen ikke får en åbenbaring, eller lyst til at lægge hele deres liv om, når de vender hjem igen.

I takt med, at det bliver mere og mere populært at vandre på Caminoerne i Spanien og andre steder, må vi også forvente, at

menesker med andre forudsætninger, drømme, forventninger og ønsker går Camino. Der er mange, der ikke sætter sig så meget ind i hverken historien, de mulige strabadser, eller hvilke udfordringer der kan være undervejs, og så bliver de overraskede over at konstatere, at det er hårdt. På flere niveauer. Det kan vi le af, ryste på hovedet af og mene, at de er helt forkerte, for det kunne de da bare have sat sig ind i på forhånd.

I vores forening samarbejder vi som tidligere skrevet med nogle af de største spanske organisationer i forhold til at udvikle Caminoerne. Foreningen forsøger primært at påvirke tre emner: 1) At man ikke kun skal gå 100, men 300 km for at få sit pilgrimsbevis i Santiago de Compostela efter endt vandring, 2) at der skal arbejdes på at omlægge de strækninger på ruterne, der går på meget trafikerede veje, og 3) at der skal være krav om røgalarmere på herberg for at sikre pilgrimme i forhold til evt. brande.

Andre foreninger arbejder på andre ting – og her er forbud mod kufferter kun en af dem.

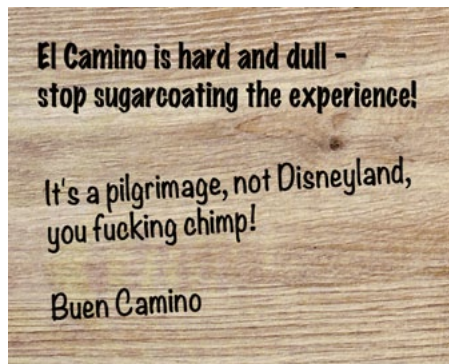
I en artikel i sidste nummer af Pilgrimmen fortalte jeg om arbejdet med rurAllure (der bedst kan oversættes til 'Landdistrikterne lokker – rural er 'landdistrikt' eller 'ude på landet' og allure betyder 'lokke'), et projekt, der går ud på at sprede trafikken på Caminoerne tyndere ud, så der er plads til alle, og så de kulturelle – og andre ting – der findes undervejs op til 30 km fra ruterne, også får pilgrimmenes opmærksomhed. Dette arbejde fortsætter, samtidig med at vi fortsætter med at forsøge at afdække, hvordan vi i Danmark kan få et 'nationalt' pilgrimsorgan, der kan varetage internationale projekter af denne størrelsesorden, så det bliver det nationale billede af den danske pilgrimsbevægelse, vi videreformidler til de internationale organisationer, og så de internationale organisationer bliver klar over, at de danske Caminoer også kan noget mht. vandring og en lang historie i forhold til både Den Danske Pilgrimsrute, Hærvejen og hvad Danmark ellers har at byde på.

Cristobal Ramirez fra en forening, som varetager udviklingen af Camino Inglés, fortalte mig for nyligt, at der også internt i de officielle Camino-foreninger i Spanien kan være forvirring; en nyvalgt præsident for en af de største foreslog, at man går bort fra den gule pil som mærke på ruterne, og overgår til de rød-hvide streger, der markerer de store, internationale vandruter på tværs af Europa.

Her kan man spørge sig selv, om den pågældende præsident er helt historieløs, for i min optik er det jo netop den gule pil – Fletcha Amarilla – der sammen med

muslingeskallen er kendetegnet for Caminoerne, og som – ud over, at målet som regel er helligt – også gør det til netop en pilgrimsvandring.

I et opslag på Facebook-gruppen *Camino de Santiago – All Routes* så jeg for nyligt et opslag fra en frustreret marokkansk pilgrim, der opgav sin vandring efter 10 dage. En af grundene var racisme. Det er under alle omstændigheder ikke i orden, og at racismen var reel nok, beviste hun i sin tekst ved at fortælle, at hun i et par omgange havde fået sin ven til at komme først og bestille to køjer, og så var der ingen problemer. Men hvis hun kom først frem til et herberg, fik hun at vide, at der var '*Completo*', alligevel kom der andre pilgrimme efter hende, der fik plads. Nogle spaniere kan åbenbart ikke lide marokkanere...

Til gengæld var der også nogle af de årsager hun angav, som kunne være undgået, hvis hun havde gjort sit hjemmearbejde – bl.a. havde hun ikke taget en sovepose med, så hun havde frosset på de herberger, hvor der ikke var tæpper (og det er der bare ikke alle steder), hun havde ikke medbragt et håndklæde (?), hun syntes der var for mange mennesker (hun vandrede Camino Francés fra Pamplona til Burgos), det var for dyrt – meget dyrere

end den billige ferie, hun havde forventet, maden på herbergerne var dårlig, overnatningerne var dyre, man skulle forlade herbergerne før kl. 8 og være stille fra kl. 22, og hun fik vabler! Og så havde hun forventet, hvad hun kalder 'a lifechanging experience', altså en livsændrende oplevelse. Hmm.

"Caminoen giver dig det, du har brug for" er en sætning jeg hørte, allerede før jeg gik min første Camino i 2011, og udsagnet er for mig bevist indtil flere gange, med den tilføjelse, at du ikke altid selv ved, hvad du har brug for. Så til alle, der endnu har en eller flere Caminoer til gode, vil jeg anbefale at skrue ned for forventningerne, vær åben for hvad der nu byder sig, og vent og se, om ikke de 'livsændrende oplevelser' dukker op på et tidspunkt, måske senere i livet, hvor indtrykkene fra Caminoen har lejet sig i bevidstheden.

Dette nummer af Pilgrimmen har hele to fortællinger om Camino Inglés – en indikation på, at Camino Francés (måske pga. det dårlige rygte om for mange mennesker og udsolgte herberger) er på vej til ikke længere at være den foretrukne Camino. Der er også en boganmeldelse om netop Camino Inglés, og der er en enkelt om Hærvejen og en anmeldelse af Lene Theills nye bog. Som sædvanlig er artiklerne en blandet landhandel fra flere forskellige forfattere, hvilket efter min mening giver værdi.

Har DU en fortælling om en vandring, du har lyst til at få med i bladet, så tøv ikke – den er der også plads til.

God læselyst og Buen Camino

FORENINGEN AF DANSKE SANTIAGOPILGRIMME

FEJRER 25-ÅRS JUBILÆUM!

Lørdag den 9. og søndag den 10. november 2024

**Jubilæet afholdes i Antvorskov Kirke,
med overnatningsmulighed på Hotel
Lillevang i Slagelse.**

Mere information følger, men husk at sætte X i kalenderen

Formanden har ordet

af Carsten Maegaard

At vandre er nemt. Det er blot et spørgsmål om at gå til højre eller venstre, når jeg går ud af hoveddøren.

Når det er sagt, er det alligevel ikke helt enkelt. Den norske forfatter Tomas Espedal opdagede det, da "han gik hjemmefra" uden nogen forberedelser. Så han stoppede op i et supermarked i udkanten af Oslo og købte sig et par støvler, en rygsæk til notesbøger og en flaske whisky. Han var på det tidspunkt ude i tovene med alkohol og et forlist ægteskab, så vandringen blev hans redning. Han skriver i bogen "Gå" om sin tur ud til Vestlandet, om andre vandreture, der fulgte i Europa og Lilleasien samt om hvad forfattere og filosoffer har skrevet om at vandre. En dejlig bog om det eksistentielle ved at gå.

Netop det enkle liv og friheden i vandringen er for mig afgørende. I modsætning til en fjeldvandring, hvor jeg har en stor og tung oppakning med telt, kogegej og mad, er vandringen på en af caminoerne helt befriet fra den form for udstyr. Fordi der er herberger og spisesteder langs caminoerne, sparer jeg en masse vægt på ryggen, men bevarer friheden og enkelheden. Derfor kan jeg gå meget længere og på dén måde "gå ind i mig selv", fordi jeg gentager mine skridt dag ud og dag ind, og kommer i en tilstand af at svæve, glemme pligter hjemme, tænke frie tanker, eller bare vegetere, mens jeg går.

Der er ikke én bestemt måde at gå en Camino, men for mig har oplevelsen hver gang været, at jeg kommer langt væk fra

min komfortable hverdag fyldt med alskens materielle behageligheder samt de stramme tidsplaner og aftaler.

Jeg skal ikke nå noget bestemt mål, jeg kan gå ca. lige så langt, som jeg har lyst, jeg kan gå præcist i det tempo, der passer lige nu, og jeg har overskud til at indsnuse de natur- og kulturindtryk, der møder mig. Derfor holder jeg fast i at bo på herberg – det simple liv, ikke at booke forud eller lade min rygsæk transportere, da det vil låse mig til et bestemt mål og tid for dagens vandring. Det er dejligt at give sig fri og se, hvad der sker. Hidtil har jeg aldrig oplevet ikke at få en seng for natten.

Jeg er blevet ældre gennem de 15 år jeg har vandret på caminoer i Europa, men trods mine 75 år på bagen føler jeg mig som en ung knøs, når jeg vandrer. Det er nok fordi oplevelsen er den samme for alle, uanset køn, alder og størrelse.

Vores forening bliver også ældre. Til næste år bliver den 25 år og det skal fejres.

Noget andet der bliver fejret i år, er Knud den Helliges domkirke i Lund, hvor krypten under højalteret bliver 900 år! Det fejres den 9. september. Frem til denne dag arrangerer vi i samarbejde med den svenske pilgrimsforening en vandring fra Odense domkirke til Lund, som alle kan deltage i – om det så er en enkelt dag. Se mere på vores hjemmeside

www.santiagopilgrimme.dk

Ruta del Cares

af Niels Christian Junker-Poulsen

Picos de Europa, i daglig tale i Spanien blot Picos, er skønhed til overflod udtrykt i klippeformationer. Mit første møde med disse var en majdag på Camino del Norte ved Biscayabugten. Denne varme forårsdag var jeg i en båd på vej ind til Santander, da der for enden af det glinsende blå vand afsløredes et vidunderligt klarsyn i grønne, grå og hvide farver. Bag nogle badende turister i strandkanten rejste nogle snedækkede bjergskråninger med spidse tinder sig for mig. Jeg troede ikke mine egne øjne. Nok havde den hidtidige vandring været en stor oplevelse, men dette uventede syn var så smukt, at det var på nippet til at bringe tårer frem i mine øjenkroge.

Picos er et område på blot ca. 20 x 30 km med status af nationalpark. Den asturiske del heraf blev oprettet som den første af sin slags i Spanien i 1918. Det siges, at det første Christoffer Columbus kunne se af Spanien på vej hjem efter at have opdaget det sydamerikanske kontinent, var nogle af disse tinder. Nu er det tvivlsomt, om dette ikke er en myte. Den højeste tinde, Torre de Cerredo, er blot 2.650 m. Men parken indeholder 40 toppe i grå kalksten over 2.500 m og hele 250 over 2.000. Særligt karakteristisk for parken er dens utallige kløfter imellem de mange tinder. I tilgift har den en lang række af verdens dybeste klippehuler på op til 1.600 m, hvor der endnu mangler at blive afdækket en del.

Men disse bjergskråninger, beliggende bag Santander, var ikke engang Picos. Det var kun en forsmag på selve parken. Den rigtige park ligger godt 100 km længere mod sydvest. Men i min velsignede naivitet troede jeg, det idylliske billede foran mig var Picos de Europa, og jeg blev på det nærmeste besat af – om jeg ikke havde været det i forvejen – at skulle se nærmere på disse bjerge.

For selvfølgelig var eksistensen af Picos de Europa ikke ukendt for mig. Min tanke havde været at forlade Camino del Norte i San Vicente de Baquera for at vandre ad Camino Lebaniego og efter Santo Toribio (hvis kloster og kirke er den katolske verdens fjerde-helligste sted, lige efter Santiago de Compostela, af den grund at det gemmer på den største del af det kors, Jesu blev korsfæstet på) i udkanten af nationalparken, evt. via Covadunga (som er den hule – med et kapel – hvor Pelayo i 721 gemte sig i med sine mænd, inden de faldt i baghold på den udstationerede muslimske berberhær og vandt den sejr, spanierne siden har betragtet som indledningen på reconquistaen), begive mig tilbage til Camino del Norte.

Den primære rute på denne vandring efter Camino Lebaniego ville være netop Ruta del Reconquista. Den rute, som Pelayo og hans mænd i sin tid havde vandret for at komme frem til Covadunga. Det var en vandring ikke uden bekymring, fordi jeg ville skulle gennem det centrale massiv i bjergkæden. En ensom dagsvandring på knap 30 km med uvisse rute-markeringer.

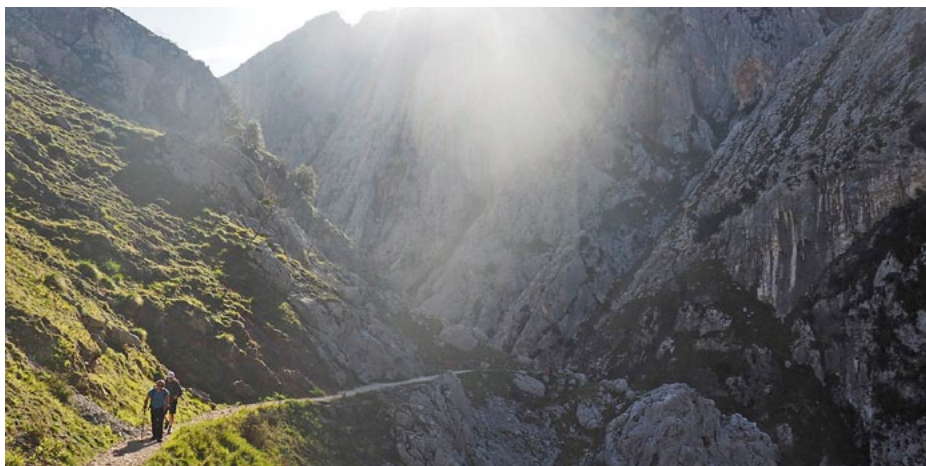
Nuvel, det blev ikke aktuelt for mig. På min vandring på del Norte havde jeg forceret mit tempo for at holde trit med

først Ulrik (fra Köln) og siden ? fra Amsterdam så meget, at jeg havde pådraget mig vabler i tætte formationer på mine fødder. Lange dagsvandring markerede jeg konsekvensen af ved afslutningen på dagen, og bjergvandring ville være endnu værre. Jeg opgav derfor denne tanke og fortsatte i stedet til Santander.

Måske var det netop synet af de første bjergtinder i Picos de Europa ved ankomsten til Santander, der fik mig til alligevel at nære et realiserbart ønske om at kunne besøge disse bjerge. Med mine væskefyldte vabler valgte jeg så at tage et par dage fri fra Caminoen, tappe væsken, leje en bil og besøge Picos de Europa.

Turen fra Santander til Potes, kun nogle få km fra Santo Toribio og kendt som indgangen til Picos de Europa, var en kørsel som i et drømmelandskab. Den smalle landevej, kaldet La Hermida, snoede sig i en kløft gennem talrige hårnålesving med lejlighedsvis glimt af rislende vandløb, blomstrende frugttræer, lodrette klipper og små bjerglandsbyer på nygrønne bakkeskråninger med nye billedskønne, snedækkede bjergformationer bag sig. På lange strækninger var ruten så snæver, at der kun lige var plads til de to kørebaner. Vandrende på bl.a. Camino Lebaniego var henvist til stier længere oppe af skråningerne. På den sidste del af ruten var der henvisning til Lebeña, en ganske lille landsby med den vidunderligt smukke, gullige lille kirke, Iglesia de Santa María, fra 921 med et selvstændigt stående klokketårn. Desværre var kirken ikke åben.

Fra Potes fortsatte jeg i min lejede Citroën C4 mod Santo Toribio, men kom i et snævert hårnålesving på den lille vej

for langt ud i den modsatte side og var nødsaget til at bakke for at kunne komme videre. I forbindelse hermed røg jer ud over kanten og kom til at ride med undervognen på selve kanten. Jeg måtte vente på vejhjælp i 3 timer for at komme fri og opgive besøget på det gamle kloster. I stedet kørte jeg til Poncebos for at overnatte her, inden den vandring, jeg havde planlagt at foretage den følgende dag.

Ruta del Cares er vandring, hvis lige ikke findes andetsteds i den ganske verden. Det er en vandring, gående fra Poncebos til Cain, man aldrig vil glemme, når man har gået den. Poncebos er egentlig ikke nogen landsby, men oprindeligt blot en bro, der går over Río Cares. På dette sted valgte man i 1916 at placere et elektricitetsværk, navngivet efter den nærliggende landsby, Camarmeña, beliggende på skråningen oven for det nye elværk. Værket henter sin energi fra det klare bjergvand, der transporteres hertil i en menneskebygget kanal langs en lille sti fra en anden landsby, Cain. I forbindelse med bygningen af denne kanal var man nødt til at udvide stien langs kanalen. Stien blev yderligere udvidet mellem 1945 og 1950. I dag anvendes den så godt som kun af vandrende turister med ønske om at komme tæt på klipperne i Picos de Europa. Stien går ikke blot til Cain, men helt til Posada de Valdeón (i Valle de Valdeón, hvor der ligger en stribe af idylliske besøgsværdige landsbyer), men den langt mest attråværdige del ligger mellem Poncebos og Cain.

I mange år var den eneste mulighed for at komme til Cain i vintermånederne via Ruta del Cares. I dag er det muligt at køre i bil til såvel Cain som Poncebos,

men da Poncebos er lettest tilgængelig, vælger de fleste at starte vandringen herfra. Det har så ført til, at der er blevet bygget tre hoteller umiddelbart op til elektricitetsværket.

Den fulde længde af strækningen mellem Poncebos og Cain er i alt 11½ km og den er ca. 2 m bred med en belægning af løst grus det meste af vejen gennem et ellers fuldstændigt øde område. En enkelt gestald er det nærmeste, man vil komme bebyggelse. Samtidig er stien relativt jævn uden væsentlige op- og nedstigninger, så snart man er kommet over det første stykke efter Puente Poncebos. På denne måde er den ikke vanskelig at gå ad. Der er heller ikke nogen muligheder for at fare vild. Der er ikke andre stier, man kan forville sig ud på, og der er ikke nogen tvivl om, at man har nået afslutningen, når man er ankommet til den lille sluse umiddelbart før idylliske Cain. Man følger blot stien, med kanalen ved dens side, som den snor sig langs den indhuggede klippeside, gennem en udhugget klippetunnel med vand dryppende ned i hovedet på én, og et par gange krydser kløften via en af de gennemsigtige metalbroer, Puente de los Rebecos og Puente Bolin. Det er virkelig kun 'a walk in the park' og en glimrende rute for selv den uerfarne vandringsmand eller -kvinde. Husk blot at tage vand og små snacks med, for der er ikke skyggen af en mulighed for hverken vådt eller tørt før Cain.

Nok er der tale om en simpel vandring gennem en kløft. Men hvilken kløft. På begge sider tårner klipperne sig op over en, om end det ikke er mange tinder, det er muligt at få øje på. Man vil kunne se gribbe, ørne og geder, om end det kun er de sidstnævnte, der kan finde på at

stille sig undrende i vejen for én nogle få øjeblikke, før de vælger at tage flugten. Man vil kunne få vandfald på op til 100 m høje at se, og man vandrer på de rene klippesider med kløftens bund i omtrent lige fald neden for. Ofte er man dog så langt oppe, at man ikke engang kan se floden eller høre dens brusende vand. Nogle steder bevæger stien sig op til 50 til 100 m over floden uden nogen form for rækværk eller lignende at støtte sig til ud mod kløften. Det er der på broerne, men lad være med at kigge ned gennem hullerne på platformen under passagen. Det er klart ikke nogen vandring, hvis man lider af højdeskræk, og har man mindre børn med, bør man lade dem gå i hånd med en voksen inderst.

Med mindre man ønsker at fortsætte de yderligere knap 9 km til Posada de Valdeón, er man nødt til at skulle den samme vej tilbage. Der er dog mulighed for at overnatte i Cain og vente med tilbageturen til den følgende dag. Under alle omstændigheder vil man komme til at få helt andre oplevelser. Ikke mindst vil man nu kunne se spaniernes helt unikke, hellige klippe, Picu Uriellu (hvis spanske navn er Naranjo de Bulnes, men som asturerne siger, gror der ikke det mindste appelsintræ – naranjo betyder appelsintræ – i klippens nærhed).

Ruta del Cares er i dag den mest populære vandresti i Picos de Europa. Den vandres af ca. 300.000 mennesker årligt. Men lad være med at gå den i vintermånederne. Det er for risikabelt. Og gå den heller ikke i de varme sommermåneder. Langt hovedparten af de besøgende går den her, og mængden af disse gør den lille sti noget problematisk at færdes på. De fleste foretager endvidere turen frem

og tilbage samme dag. Den bedste tid er fra midten af april til begyndelsen af juni samt fra midten af september til midten af oktober.

Fra Poncebos er der også en lille vandresti, der til gengæld går voldsomt opad, til landsbyen Bulnes og Pico Uriellu. Men i så fald vil man nok ikke skulle gå denne samme dag, som man har vandret Ruta del Cares. Til toppen af Pico Uriellu når den uerfarne vandrer ikke og slet ikke fra vestsiden. Ikke så meget fordi den befinder sig 2.559 meter over havet. Men mere fordi de sidste 500 m foregår direkte op af en fuldstændig lodret klippe side.

Den bedste udsigt overhovedet til Pico Uriellu – hvis man ikke vil gå op af klippesiden – fås fra Camarmeña, der i øvrigt ikke har ændret sig meget de sidste 150 år. Fra Poncebos fører en lille asfalteret vej via en række skarpe hårnålesving over godt 2 km derop. Og det er stadig en landsby, hvor man ikke vil møde mange turister, om overhovedet nogen.

Tilbage igen fra Ruta del Cares på Camino del Norte frygtede jeg, Caminoen ville blive en skuffelse. Men sådan skulle det ikke gå. Caminoen giver dig noget andet. Efter at have afleveret bilen, var jeg parat til at gå ud af Santander, men havde besluttet mig for at ikke at gøre det via den officielle Camino, men derimod ad en større omvej langs kysten. Desværre kunne jeg ikke finde den vej ud af byen, der skulle føre mig derud. En henvendelse til et ældre ægtepar, hvor manden, på den anden side af de 80, viste sig at kunne et nødtørftigt engelsk, bragte mig videre på en af de måder, som er så typisk for Caminoen. Manden kendte heller ikke vejen, men sagde: "Vent et øje-

blik, så spørger jeg lige manden der. Han må vide det.” Den anden mand var en churrosælgende skikkelse i en salgsvogn. Men heller ikke han kendte vejen til stien langs kysten.

”Men vent lige lidt,” fortsatte han, mens han lod et par kunder vente og tog sin telefon frem. En kort samtale fortalte ham vejen, som han forklarede til den ældre mand. Denne vendte tilbage til mig og bad mig følge ham og konen. Jeg måtte sætte tempoet ned, for de to gik særdeles langsomt. Det blev til et ganske hyggeligt selskab under den vandring på et par km, der fulgte, inden han kunne pege den sti ud for mig, jeg bare skulle fortsætte ad.

Det var en ganske vidunderlig vandring helt ud til den klippefyldte kyst, hvor jeg nåede frem til den smukke kirke, Ermita Virgén del Mar, og vidste, det så var tid til at skulle ind i landet. Snart gik det dog op for mig, det ville blive for sent, inden jeg kom til det private albergue, jeg havde bestilt en overnatning på, og jeg begyndte at kigge mig om efter en bus. Det lykkedes, og jeg blev sat af i Santa Cruz de Bezana, hvor jeg kunne indlogere mig på det skønneste albergue med de mest skønne mennesker, man kunne tænke sig. Nieves var her som et spejlbillede af Caminoen, den opofrende, søde, omsorgsfulde og i det hele taget den mest vidunderlige hospitalero tænkes kan. Et skønt ophold havde jeg her, inden jeg næste morgen var parat til nye caminoeventyr.

Videre ad den glemte Camino – Camino Olvidado

Camino Olvidado er en af de oprindelige veje til Santiago, som er gået i glemmebogen, men som nu bliver genopdaget og markeret af lokale ildsjæle. Ruten går mellem Bilbao og Santiago – og løber sammen med Camino Francés i Villafranca del Bierzo. I Pilgrimmen nr. 44 blev der fortalt om den første del af ruten. Her følger fortsættelsen.

af Henrik Friediger

I slutningen af marts måned stod jeg igen i Robles de la Valcueva for at fortsætte min vandring ad den glemte vej. Denne gang alene.

Dagen før havde jeg rejst med fly til Madrid og videre med bus til León, hvor jeg havde lejet mig ind på et lille hotel for natten. Derefter var det bare om at finde stationen til toget, der kører på strækningen mellem León og Guardo – lidt kompliceret, da Estación de Feve er under en tilsyneladende uendelig, og ikke specielt intensiv restaurering. I stedet må man gå ud lags sporet til et trinbræt, hvorfra toget afgår.

Den første dag havde jeg planlagt en kort distance fra Robles de la Valcueva til La Robla – ca. 15 km.

Jeg fik mig en kop kaffe i den lidt triste bar og gik derudad. Hvor pragtfuldt at være på vandring igen! Solen skinnede og storkene knebrede i deres reder, hvor de forberedte sommerens kuld.

Jeg havde allerede booket et hotel i La Robla, så jeg havde god tid. Heldigvis – for jeg fandt under vandringen ud af, at mine vandresko absolut ikke var i en tilstand, der kunne holde en Camino. Altså måtte jeg købe mig et nyt par i Decathlon i León – de seneste sko har jeg købt netop i en Decathlon, og mine specialbyggede såler passer netop til disse sko.

Så lidt af dagen gik med at finde ud af, om Decathlon lå inde med de sko, jeg havde brug for – og om jeg overhovedet kunne finde en bus mellem León og Robles. Det skulle nu nok gå, selvom jeg naturligvis bebrejdede mig selv, at jeg ikke havde sørget for at have mit udstyr i orden – specielt da skoene. 77 år og stadig noget at lære!

Posada la Miranda hed mit hotel, og jeg blev venligt modtaget af værten, Josi, som jeg straks satte ind i mit problem. Det var nu hurtigt løst – han havde selv et ærinde i León og kunne sagtens køre mig til Decathlon i sin bil. Det gjorde han så. Jeg havde en halv time til mit indkøb og fik skiftet sålerne til de nye og smidt de gamle væk. Så hentede han mig igen og kørte tilbage til hotellet. Jeg blev endda inviteret på aftensmad, men det afslog jeg venligt, men bestemt. Til gengæld inviterede jeg på en kop kaffe som tak for hjælpen og fik en hyggesnak med en af hans venner i en bar.

La Robla er en lidt trist by – nærmest under afvikling. Det har været en mineby, men minerne er stort set alle lukkede, folk har mistet deres arbejde og mange er flyttet. Der er nu hyggeligt på barerne om aftenen, og der serveres lækre tapas til fadøllene.

Næste morgen viste termometret 1°, jeg fik mig en varm kop kaffe og tortilla de patatas til at styrke mig på før vandringen mod La Magdalena, hvor jeg igen havde booket et værelse på byens eneste hotel.

Dejlig vandring ad bløde stier. Små, nedslidte landsbyer. Kun gamle mennesker at se. De holder deres hus og haver pænt og nydeligt. Og pynter op med et glimt i øjet – som fx kilden ved Sorribos de Alba og den sjove cykel ved indgangen til Olleros de Alba.

Omkring halvvejs på dagens vandring bliver terrænet mere bakket og der kommer udsigt til bjerge.

Dejlige stier og stadig små landsbyer. Men man skal være opmærksom på vejen – ruten er ikke alle steder godt afmærket. Godt at holde øje med app'en Camino Olvidado a Santiago, som man kan downloade på sin smartphone.

Dejligt hotel i La Magdalena, der er en lille by, hvor der er butikker og også et apotek – det sidste før den næste ugens vandring.

Efter La Magdalene bliver den glemte Camino meget sparsom med faciliteter. Jeg havde virkelig forsøgt at planlægge min vandring, men havde ikke hjemmefra fundet ud af, hvordan jeg kunne finde overnatninger og få noget at spise. App'en indeholder nogle telefonnumre, men de er ikke rigtig brugbare. Det er mest til Casa Rurales, der ikke er indstillet på at modtage pilgrimme – de foretrækker at udleje hele huset til familier og grupper og helst på ugebasis.

Således også i målet for næste dags vandring – Riello. Jeg fik god hjælp af den unge kvinde, der fungerede som barista og receptionist på hotellet. Hun kendte godt problemet fra tidligere og var lokalkendt. Hun skabte en kontakt til en kvinde i en landsby 27 km længere fremme, Vegarienza. Det var en lidt lang vandring for mig – foretrækker efterhånden at holde mig inden for 20 km's vandring pr. dag. Men det gik nu udmærket.

Vejen til Riello er ganske anderledes end dagen før. Nærmest et godt bjerglandskab det meste af tiden. Gode udsigter og ikke alt for anstrengende stigninger og fald.

Før landsbyen Villayuste ligger en ermita, der byder pilgrimmene indenfor. Her kan man slappe af og spise og drikke, hvad man har medbragt.

Der er så mange smukke indtryk; pludselig – i Posada de Omaña – passerer man en bro fra middelalderen.

Og lige efter kirken i Vegapujín får man det første syn af morgendagens vandring: en sneklædt bjergtop. (højre side)

Riello er en lidt større landsby med to konkurrerende barer lige op ad hinanden – den ene mere populær end den anden. Jeg fik købt en bocadillo til at tage med, hvis der nu ikke var nogen aftensmad at få i Vegarienza og fortsatte min vandring gennem det bløde landskab.

Lige før Vegarienza passerer man en borg-ruin, som ser meget forsømt ud. Man kan ikke komme helt tæt på den, endsige ind i den. Det ville også være farligt, men det er nu fristende at se nærmere på sådan en uberørt ruin. Jeg holdt mig og passerede den lille landsby med det oplagte navn: Castillo.

I Vegarienza blev jeg mødt af min kontakt, Stela, der var en moden kvinde, som boede i landsbyen. Hun viste mig hen til et noget faldefærdigt hus, som nu fungerede som et slags pilgrimsherberg. Der var et køkken og et interimistisk badeværelse med varmt og koldt vand, og ikke mindst to små værelser med et par senge med tæpper. Nogenlunde rent, men naturligvis noget koldt.

Jeg må gøre endnu en indrømmelse: her på mine gamle dage kniber det – udover at vandre så mange dagskilometer som tidligere – med at bære så mange kilo på ryggen. Jeg har derfor med stor nidkær-

hed udvalgt en super rygsæk og begrænset den vægt, jeg har på ryggen til et minimum. Rygsækken er en Osprey, Talon Pro 20 med meget begrænset rummelighed, men med et bæresystem, som jeg aldrig i mit lange vandrelev har haft bedre. Og vægten holdes bl.a. nede ved at skippe soveposen og nøjes med en superlet silkelagenpose. Mit håndklæde vejer 12 g. Og sådan kunne jeg blive ved.

Men tilbage til overnatningen i Vegarienza – jeg beholdt tøjet på i lagenposen og fik en god nats søvn i det iskolde hus.

Forinden fik jeg dog et udmærket aftensmåltid. Det viste sig, at der var en restaurant i El Castillo. Stela tilbød at køre mig derhen ved 20-tiden og såmænd også at hente mig igen. Jeg sagde tak for køreturen derhen, men kunne jo sagtens gå de ca. to km tilbage. Hun fortalte mig i øvrigt, at der var meget få pilgrimme på ruten – jeg var vist den første det år. Og at borgruinen var privatejet, men at der var forhandlinger om at restaurere den for offentlige midler og gøre den til et turistmål.

Og så fik jeg naturligvis gennem Stela kontakt til Rosi, der tog sig af pilgrimmene i den næste by, Fasgar.

Fasgar er en lille smuk landsby med et pilgrimsherberg. Der skulle også have været et casa rural, men det er lukket. Jeg blev budt velkommen. Desværre var gasvandvarmeren faldet ud af væggen, men der var et køkken med mikrobølgeovn i den nyrestaurede sovesal med plads til ca. 12 pilgrimme – eller andre, der ønskede at vandre i området. Naturligvis ingen butikker – jeg husker, der var 16 indbyggere, men køkkenet var velforsynet med dåser med diverse fødevarer til fri anvendelse, når man havde betalt de 15 Euro en overnatning kostede. Desværre intet brød, men det fik jeg så af en venlig genbo, der også inviterede mig på eftermiddagskaffe.

Jeg udtrykte min beundring for det smukke landskab, jeg netop havde vandret i. Men Rosi kunne fortælle mig, at jeg bare skulle glæde mig til i morgen, så ville jeg få bjergvandring.

Og ganske rigtigt – vandringen mellem Fasgar og det næste mål, Igüeña er noget af det mest storslåede, jeg har oplevet.

Høje bjerge i horisonten, mens man stiger op i landskabet ad en jævnt stigende sti – og på toppen udsigten over de høje bjerge. Og nedenfor en dal, der breder sig i solen. Dalen hedder Campo de Santiago, og en legende knytter sig til navnet:

De kristne styrker var hårdt presset af maurerne. De bad kongen af León om assistance, men fik et afslag: der var ikke noget at gøre mod overmagten. Det ville være ligeså umuligt som at fange en bjørn i live. Næste dag præsenterede man så en

bjørn for kongen, og han måtte bøje sig og sende tropper til hjælp i kampen. Men dertil kom den måske afgørende hjælp i skyerne – frem på sin hvide hest ankom selveste Santiago Matamoros, godt hjulpet på vej af sommerfugle sendt af Jomfru Maria. Og så var slaget vundet.

Videre går det langs floden og med bjergene tæt på.

En smuk og stenet vej langs floden. Jeg plejer ikke at bekymre mig, men det var en yderst farlig sti at vandre på: masser af små og store sten fyldte stien og gjorde det en smule risikabelt at forcere den. Der var ingen internetdækning og intet telefonsignal. Hvis man kom til skade dér, var man godt nok på den! Man kunne jo håbe på, at en anden pilgrim kom efter én – eller måske en fårehyrde. Men områdets er temmelig øde og her i slutningen af marts er der ingen andre pilgrimme. Heldigvis skete der ikke andet, end at jeg fik en pragtfuld dag i de øde bjerge og langs den rislende flod – helt til en smuk og ensomt beliggende landsby med det besynderlige navn, Colinas del Campo de Martín Moro.

Derefter en let vandring til dagens mål: Igüeña.

Jeg gik ind på den første, den bedste bar og fik mig en velfortjent fadøl (uden alkohol, naturligvis). Værten spurgte interesseret til min vandring: havde jeg set nogen bjørne? Det havde jeg heldigvis ikke.

I Igüeña er der et udmærket pilgrimsherberg. Jeg skal ikke trætte med en lang historie, men hospitaleraen, der også driver byens restaurant, var lige blevet indlagt på hospitalet med et maveonde. Så jeg fik hjælp af adskillige kvinder, herunder en, som jeg tror var borgmesteren, til at få fat i nøglerne til henholdsvis sovesal og køkken og fyrrum. De hang i hospitaleraens lejlighed, og hendes søn gav mig dem en smule nølende – han tøede imidlertid op, da han fik flisbrænderen til at virke, så jeg kunne få mig et varmt bad. Alt lykkedes. Folk er simpelthen så hjælpsomme, at jeg bliver helt rørt over at tænke på det!

Jeg købte en menu i den første bar (der lukkede kl. 18, hvorefter alt var dødt i landsbyen) og varmede de rigelige retter i herbergets mikrobølgeovn.

Jeg fik en lang snak med en af de hjælpende kvinder om byens situation og nedtur, efter at kulminerne efter en EU-beslutning var blevet lukket. Indbyggertallet er mere end halveret, efter at minerne blev lukket for 14 år siden. Tænk: nu måtte man fyre med kul fra Sydafrika, selvom der i undergrunden var kul nok til flere århundreder. Ikke god reklame for det europæiske fællesskab i et dødsmerket område af udkantseuropa.

Næste stop er landsbyen Labaniego. Man kunne gå en lille omvej til Noceda, hvor selve borgmesteren har ry for at invitere pilgrimene til at overnatte gratis. Det fik jeg at vide af Javier i Labaniego, som jeg ringede til for at sikre mig nattely. Det var alt for dyrt at bo i hans casa rural – 80 Euro for hele herligheden. Jeg gav ham ret i, at det var dyrt, men på den anden side havde jeg ikke lyst til omvejen til Noceda. Han blev tilsyneladende formildet af min insisteren og sagde, at han da også gerne ville gøre noget godt for pilgrimene, så

han tilbød mig hele herligheden for 50 Euro – og så ville han stille aftensmad og morgenmad frem til mig i køleskabet. Top, sagde jeg!

Dagens vandring fortsætter gennem en bjergrig egn – dog ikke så voldsom som dagen før, og der var heller ingen bjørne at se... Men en rigtig dejlig tur, og med en god fornemmelse for, hvad der var i vente.

Labaniego er igen en af disse bittesmå landsbyer, hvor der bor 8-10 pensionister og husene i øvrigt er sommerhuse for velhavende byboer eller casas rurales til turister.

Javiers hus overgik alle mine forventninger. Helt rustikt og lækkert og med et overdådigt indhold i køleskabet - kylling og grøntsager, øl både med og uden lko-hol og en halv liter lokal rødvin. Det var til at blive helt høj af efter nogle dage på et mere basalt niveau.

Jeg nød det i fulde drag. Gik lidt rundt i landsbyen, hvor kirken står oppe på bakken omkranset af 1000-årige oliventræer. Men ellers nød jeg den lækre mad, som var til min rådighed, og slangede mig i lænestolen. Lidt efter bankede det på døren. Det var naboen, som inviterede mig ind til et glas vin. Javier og endnu en mand fra landsbyen var der også, og vi fik et par hyggelige timer med småsnak om livet og vejen.

Næste dag går caminoen til Congosto. Her havde min kontakt givet mig en kode til en nøgleboks og en adresse på herberget.

Ruten begynder temmelig bakket, men flader efterhånden ud. Det er som om klimaet bliver mildere, nu man nærmer sig Bierzo-området. Hen mod slutningen af dagens vandring stiger landskabet imidlertid og snart får man en betagende udsigt over den opdæmmede sø – Embalse Bárcena. Man kan komme højere op til et udsigtspunkt, hvor der også ligger et hundedyrt spahotel, men det orkede jeg ikke.

Congosto er en sød lille by, der snyder lidt i størrelsen. Der bor kun ca. 350 mennesker, og der er ingen butikker, men den ser overraskende by-agtig ud – måske efter flere dages diminutive landsbyer.

Da jeg gik rundt i byen og ledte efter en restaurant, faldt jeg i snak med en kvinde, der fortalte, at hun engang havde være oppe på spa-hotellets restaurant. De havde forlangt usandsynlige 5 Euro for en kop kaffe. Havde man hørt mage? Hun skulle bare kende de danske uhyrlige kaffepriser!

Jeg fandt en restaurant, der dog lukkede kl. 18, men fik lavet mig en bocadillo, så jeg havde aftensmaden hjemme.

Herberget lå i en anonym bygning mellem fodboldbanen og kirkegården. Aldrig har jeg oplevet noget tilsvarende – sovesal med to køjer i et diminutivt køkken/baderum med en dør ind til toilettet. Men alene gik det an. Også fordi det var tørvejr og jeg kunne nyde min bocadillo på en klapstol udenfor.

Jeg kunne mærke en fornemmelse af afslutning på den glemte camino. Foran mig lå to dage til sammenfletningen med den franske vej. Jeg tror også, jeg efterhånden følte mig lidt ensom. Der var ingen andre pilgrimme på vejen, og selvom jeg indimellem havde haft nogle gode samtaler med de lokale, følte jeg et behov for at få en lidt dybere kontakt med andre mennesker.

I Congosto er der flere udmærkede murmalerier – fx et i flere dele: Ved du, hvorfor druer vokser i klaser? Fordi de har behov for det – som en familie! Og et andet af en enlig pilgrim, som jeg sagtens kunne identificere mig med.

Næste dags vandring gik til Cabanas Raras. Ruten går rundt om embalsen og er relativt flad. Ikke specielt smuk, men med godt kik til vandet – og en masse industri knyttet til vandkraften.

Cubillos de Sil er en rigtig by – fx med et apotek, som jeg længe havde haft brug for. Sagen havde været den, at jeg havde indkøbt mig et letvægtsregnslag til at tage med, fordi vejrudsigten havde lovet regn i stride strømme i dagevis. Det kom heldigvis ikke til at passe. Men i min optagethed af at holde vægten nede, havde jeg fravalgt at tage solcreme med, hvad jeg ikke skulle have gjort. Solen er stærk i bjergene og min hud i ansigtet og på hænderne var helt læderagtig af mangel på beskyttelse. Det blev der nu for sent rådet bod på med en dejlig creme. Og et løfte til mig selv om aldrig mere at begå dén dumhed.

Herberget ligger i Cabanas Raras 3 km udenfor Cubillos i et industriområde på den flade mark. Jeg havde fået en beskrivelse af vejen derud af en ung kvinde, der kontaktede mig, da jeg fik mig en kop kaffe på en fortovscafé.

På vejen derud blev jeg kontaktet af en kommunalarbejder i bil. Han var hospita- lero – desværre husker jeg ikke hans navn – og insisterede på at køre mig de sidste kedelige kilometer og lukke mig ind i herberget. Det var en stor, nybygget barak med masser af plads og fem-seks køjesenge. Jeg fik nøglen og lukkede mig ind.

Lige om hjørnet ligger en restaurant for industriarbejderne – Cocodrilo Negro. Her gik jeg hen for at spise et udmærket, rustikt måltid.

Tilbage i herberget så jeg, at der for første gang manglede tæpper, så det ville blive en kold omgang at overnatte dér. Udover den uinspirerende placering.

I stedet fandt jeg ud af, at der kun var seks kilometer til Camponaraya på den franske vej. Beslutningen var nem: jeg hankede op i min dejlige rygsæk og gik smukke kilometer gennem Bierzos vinmarker og blomstrende kirsebærtræer til Camponaraya, hvor jeg mødte de første andre pilgrimme efter otte dages ensom vandring på den glemte Camino.

TÆTTERE PÅ FRIRUMMET

Beklædning og udstyr skabt til at holde.
Designet til friluftsliv.

Besøg os i København, Field's, Lyngby, Roskilde, Næstved, Odense,
Kolding, Århus, Randers og Aalborg eller på friluftsland.dk

FRILUFTSLAND

Min Camino til Verdens Ende

Over fire dage i april vandrede jeg med en veninde de 90 km fra Santiago de Compostella til Finisterre – eller Fisterra, som det hedder på galicisk.

af Rikke Ærtebjerg

Efter indtjekning i Santiago på vores herberg ved 19.30-tiden mandag aften skulle vi finde noget mad. Vi spiste på restaurant O Pioro, hvor vi bestilte tre forskellige ting til deling: Zamburiñas (hjerstemuslinger, eller jomfruøsters, som de også kaldes), Ensalada Mixta (blandet salat) og en tortilla. Vi var alt for mætte til at spise hele tortillaen, så da jeg sad og ledte efter det spanske ord for 'to go', var tjeneren vaks og spurgte 'Para llevar?', som naturligvis var det rigtige, og vi sagde ja tak. Den halve tortilla kom retur i en alubakke med pap-låg, som vi kunne have i rygsækken til frokost dagen efter. Der var heldigvis et køleskab på herberget, så den kunne opbevares hensigtsmæssigt natten over, og det var en lækker frokost.

Vi havde kun haft håndbagage med på rejsen, så ingen af os havde vandrestave med, men spurgte håbefuldt på vores herberg 'The Last Stamp' i Santiago, om de tilfældigvis havde nogle vandrestave, som andre havde efterladt. Om! De havde næsten en hel kælder fuld, så vi gik i kælderen for at se på sagerne, og fandt hver et godt sæt – dog med nedslidte gummidupper, men stadig fine vandrestave til vores vandring mod Verdens Ende. The Camino provides...

Den første dag gik vi 25 km fra Santiago til Negreira. Vi spiste morgenmad på en café i udkanten af Santiago, før vi kom opad og ind i en skov. I skoven mødte vi tre gamle mænd med deres mange hun-

de. (man må godt sige 'gamle', når de er ældre end en selv). Den ene mand var 83, den anden var 81 og den sidste var nogle og 70 år. Når man fortæller spaniere, at man er fra Danmark, husker de altid Michael Laudrup som en berømt dansk fodboldspiller, også disse gæve galiciere.

Der er mange horrerros i området efter Santiago, og de er vidt forskellige. Designet er sågar anvendt i nogle af de lokale busstoppesteder. Ruten er forholdsvis godt afmærket, men vi gik forkert en enkelt gang, fordi der holdt en stor lastbil lige over en gul pil, der viste til venstre over en bro – så vi gik til højre nogle hundrede meter for langt, før vi opdagede, at vi var på afveje, og så kom vi tilbage på sporet.

Overnatningen var på *Hotel Millan* i Negreira, hvor vi også spiste aftenens middag i en næsten tom spisesal. Måske var vi for tidligt på den? Dejlign ikke at skulle i soveposen, men at kunne sove med en dyne. Overfor, på tankstationen, fik vi også købt lidt forsyninger til rygsækken, hvis vi skulle blive sultne midt i ødemarken.

Vejret var blandet med sol, regn og ingen vind. Andendagen mødte vi flere gange en gruppe med seks engelsktalende personer. De spurgte, hvor vi var fra, og da vi svarede Danmark, kunne de genkende sproget, fordi de har set tv-serien 'Borgen'. Jeg spurgte, om de var fra England. De svarede 'Irland', og så sagde jeg 'Undskyld'. De overnattede samme sted som os, nemlig herberget Casa Pepa i Santa Mariña. Det var et lækkert herberg med café i stueetagen, hvor vi kunne spise pilgrimsmenu til en rimelig pris, og den kolde øl efter endt vandring var tiltrængt. Der var brændeovn i caféen, og skorstenen gik lige forbi min køje, så jeg frøs ikke om natten. Vi nåede 24 km den dag.

Tredje vandredag regnede det virkelig meget lige fra morgenstunden. I en skov havde vi for en sikkerheds skyld taget bilde af et skilt med telefonnummeret til en taxi. Da vi havde gået ca. 20 km, var vi nået til en lille by ved navn Hospital, hvor der kun var nogle få huse og et pilgrims-herberg, men ingen restaurant eller butik.

Vi ringede til telefonnummeret fra skoven, og en mand svarede med dyb stemme, 'Sí?'. 'Taxi?', kvidrede jeg. 'Sí', brummede han. På mit bedste skolespansk fik jeg forklaret, at vi var i Hospital ved herberget, og at vi gerne ville have en taxi, der kom og hentede os og kørte os til Cee, hvor vi skulle til hotel Costa da Morte. 'Sí', svarede han for 3. gang. Jeg spurgte – igen på mit bedste skole-spansk – hvor lang tid der ville gå, før taxien kom, og han svarede noget, jeg tydede som 50 minutter. Men der gik ikke længere end max. 15, så var der en taxi – og en chauffør, der talte engelsk. Eller. Han troede, han talte engelsk. Men jeg har lært fiffet 'Smil og sig ja', og turen var ikke så lang...

Hotellet i Cee var virkelig fint med sengetøj, tykke hvide håndklæder, sæbeprødukter og hårtørre på badeværelset, og restaurant i stueetagen, hvor jeg fik pasta med små friturestegte blæksprutter og en virkelig god galicisk hvidvin til. Og vi gik da i alt 21,4 km den dag.

Fjerde vandredag gik vi først gennem byen Cee, hvor vi skulle finde en hæveautomat og noget morgenmad. Da vi kom ud af byen, gik det opad og gennem en skov med både eucalyptustræer og andet, derpå langs med stranden, hvor vi fandt et sted at spise lækker frokost (jeg er ret vild med Zamburiñas, hjertemuslingerne). Lige før Finisterre ligger Praya de Lango-stino, hvor jeg overvejede at tage en dukkert, men det trak mere at komme frem og tjekke ind på herberget '*Buen Camino de Sonia*', før vi gik de sidste 3 km ud til fyret, endestationen for denne Camino, og de traditionelle fotos med 0 km-stenen. På caféen ved fyret fejrede vi turen med et glas Cava, før vi slentrede retur til Finisterre og en restaurant, '*La Bayonnaise 1803*', der godt gemt viste sig at være en af de lokale perler med udsøgt mad og en lækker galicisk hvidvin. Alt i alt havde vi gået 23 km den dag.

Dagen efter tog vi en FlixBus tilbage til Santiago de Compostela, hvor vi nød at slappe af, shoppe, spise god mad og slentre rundt i byen.

Vi undersøgte, om der kørte en offentlig bus til lufthavnen tidligt mandag morgen og fandt ud af, at bus 6A kørte lige rundt om hjørnet fra vores hotel, fra Praza Galicia, og at vi kunne tage den kl. 6.30 og være i lufthavnen i god tid til vores fly. Vi pakkede derfor sammen og stod ved busstoppestedet kl. 6.10. På tavlen stod

der nok så fint, at bussen ville komme kl. 6.30, og den talte ned, indtil der var 3 minutter til bussen skulle komme. Der stod 3 minutter længe – og pludselig forsvandt afgang! Ingen forklaring, ingen bus. Vi ventede ca. 10 minutter og så gik vi hen og tog en taxi. Der er fast pris på 23 Euro til lufthavnen, men den offentlige bus koster kun 1 Euro pr. næse, så det var en uventet udgift, men vi nåede vores fly og kom godt hjem.

Har du kun en uges ferie, og vil du gerne vandre et skønt sted, skal du overveje denne tur. Der er meget smukt i Galicien, der er ikke overrendt på ruten, da de fleste stopper i Santiago, og naturen er skøn. Der er meget op og ned, men ikke decideret bjergklatring, så er du i ok form, klarer du også dette. Nogen tager turen over tre dage, men 30 km om dagen er for meget for mig, så fire dage var helt perfekt. Vi fløj med Vueling til Santiago, og med Iberia hjem, med mellemlandinger i hhv. Madrid og Barcelona til en pris på ca. 2.800 kr. pr. person. Det kan sikkert findes billigere, men vi rejste mandag efter påske, der sikkert stadig var belastet af, at alle har påskeferie.

Camino Inglés i påsken 2023

I slutningen af februar 2023 besluttede jeg mig for at tage på Camino Inglés i påskeferien, da længden på ruten på 113 km passede til min mulighed for ferie. Det ser nu ud til, at jeg har gået længere end det, men mit Garmin-ur er desværre ikke helt pålideligt. Det betyder nu heller ikke så meget, det var en skøn tur og jeg fik mange gode vandreoplevelser.

af Rikke Dybkjær Meltz

Transporten til Ferrol var således:

Fly fra København til Gatwick

Bus fra lufthavnen til Travelodge lufthavnshotel

Bus fra hotellet til South Terminal, Gatwick

Fly til A Coruña

Tog til Ferrol

Gå igennem Ferrol til havnen, hvor startstenen og det lokale tursitkontor findes

Camino Inglés dag 1

Ferrol - Narón, 15 km

Min rejse startede allerede den 30. marts, da jeg fløj fra København til Gatwick — efter at have budt min datter velkommen hjem fra studietur til York, sjovt og praktisk, at det lige passede med, at hun kom hjem og jeg tog afsted.

Jeg fløj fra Gatwick kl. 6.20, hvilket vil sige, at jeg stod op kl. 3.30 for at være i lufthavnen to timer før afgang... fløj til A Coruña og tog toget derfra til Ferrol.

Ferrol er en hyggelig havneby, og selvom man kunne synes, at det var træls først at gå gennem byen fra stationen for at nå til startstedet og få det berømte første stempel i pilgrimspasset, for så at gå tilbage igen ud af byen, ud på ruten, synes jeg ikke det gjorde noget. Mødte i øvrigt tre danskere ved stenen, måske ses vi undervejs.

Da jeg ikke kunne være sikker på en seng på herberget i Neda, havde jeg på forhånd booket et værelse hos La Casa de la Abuela, god beslutning. Hele vejen gik jeg og tænkte på denne søde abuela, der ville byde mig velkommen, og så var der "bare" en rar mand, som måske ikke er abuelo endnu, snydt igen. Først et bad, og så ud og finde mad og så skulle der soves.

Dag 2 på Camino Inglés Narón - Miño, 28-30 km

Jeg lagde ud i regnvejr før solen stod op og måtte have ponchoen på. Synes ikke, det er så nemt at få den over rygsækken også, så da jeg var færdig og klar til at gå videre, var regnen næsten holdt op.

Kort efter start mødte jeg 100 km stenen, fortsatte en times tid mere inden morgenmad på en café, som jeg kun kom til, fordi jeg havde misset en gul pil. Værtinden hjalp mig heldigvis på rette spor, og så kom de første stigninger; de blev ikke de sidste, synes jeg har gået op op og op og så ned ned ned og så forfra.

Frokosten blev indtaget i Pontedeume, som er en hyggelig gammel by og jeg overvejede at blive der til næste morgen. Der var mange mennesker i centrum, og der var en larm uden lige, så jeg gik videre, op op op...

På et tidspunkt dukkede det hyggeligste og meget tiltrængte pausested op. Af med rygsæk, støvler og sokker, så tæerne kunne få luft. Jeg nåede lige at ligge lidt på bænken, da jeg fik øje på endnu en mørkegrå sky. På med det hele igen i en fart, og jeg nåede lige akkurat i ly for regnen. Typisk aprilvejr, smukt solskin og så en kort byge, der gør en gennemblødt.

Det var heldigvis den sidste byge den dag, og jeg nåede herberget i Miño ved 17.30-tiden. Jeg var den eneste gæst, så der var stille og roligt, også lidt mærkeligt og lidt grænseoveskridende at være her alene. Jeg skulle jo bare sove her.

Aftentur til havnen, hvor aftensmaden bestod af en kæmpesandwich og en lokal øl – nej, jeg spiste ikke op.

Dag 3 på Camino Inglés Miño - Betanzos 13 km

For mit helbreds skyld valgte jeg en kort dag i går. Der var stadig mange op- og nedstigninger, så benene blev rørt.

Jeg forlod herberget i Miño efter at have låst af og lagt nøglen under en sten som aftalt med hospitalero. Det blev igen en dag med meget asfalt, og bedst som jeg kæmpede mig op, stod der en meget snakkesalig, ældre, spansk mand klar med boller og kolde drikkevarer, det var pr. donativo, hvilket betyder, at man selv vurderer, hvor meget man vil betale. Fint sted.

Betanzos er en hyggelig by, og der skete en masse, da det var palmesøndag. Om aftenen mødtes jeg med de tre danskere, som jeg mødte i Ferrol, til aftensmad, inden jeg næsten løb tilbage til herberget,

som lukkede kl. 22. Det er nogle gange en udfordring at nå at spise, da flere restauranter først åbner for varm mad kl. 21.

Dag 4 på Camino Inglés Bezantos - Hospital de Bruma, 25 km

Igen startede dagen med nogle gode stigninger og igen køligt, men med en fin solopgang og smukke udsigter.

Holdt en lille pause ved en kirke og spiste en proteinbar til morgenmad, når man ikke lige har andet ved hånden...

Senere dukkede et lille museum og café op, hvor jeg kunne have fået en ordentlig morgenmad, men den var ikke nævnt i guide-appen og jeg havde fået at vide på herberget i Bezantos, at der ikke ville være noget på denne strækning, så jeg nøjedes med te og frugt.

Senere på turen mødte jeg David og Gabriella fra Barcelona og fulgtes med dem til Hospital de Bruma. Hun er oprindeligt fra Australien, men mødte David i Ungarn i slutningen af 80'erne, hvor de begge studerede musik. Det var hyggeligt at følges med dem, og jeg tror, at jeg ville have holdt for mange pauser, hvis jeg havde gået alene, og så havde jeg ikke fået plads på herberget. I løbet af 45-50 minutter var der fyldt op. Det var et kommundt herberg, det var billigt, og det var holdt. Vi kunne dog holde varmen om natten, da vi sov 22 i et rum.

Lidt nede ad gaden var *Casa Graña*, et spisested med den mest fantastiske galiciske suppe, jeg har fået længe. Eftersom jeg spiste en del om eftermiddagen, ville jeg ikke også spise en masse til aften.

Sammen med to spanske piger fandt vi et par små supermarkeder, hvor vi kunne købe lidt mad. Vi tænkte dog ikke på, at der ikke var bestik på herberget, kun en mikroovn og to kogeplader. Jeg kunne så spise min mortadella med fingrene og bide af brødet; værre var det med den spanske pige, som købt cup noodles – skal huske min spork næste gang jeg tager på tur.

Dag 5 på Camino Inglés Hospital de Bruma - Sigüeiro, 26 km

Jeg havde købt en lille yoghurt dagen inden og eftersom der ikke var noget bestik på herberget, brugte jeg brødet som ske, jeg blev dog reddet af en colombiansk pige, som lånte mig sin medbragte ske.

Tog igen af sted inden solopgang. Er ret vild med at mærke dagen starte, og så er jeg bare ikke god til at sove længe – her skal det vist lige nævnes, at solen står op kl. 8-8.15, så det er altså ikke vanvittigt tidligt, jeg går.

Igen var det en lang start på asfalt, inden pilene ledte mig ind i skoven, dog ofte på asfaltstier igen.

Morgenmaden var – endelig – en spansk kartoffeltortilla, det havde jeg glædet mig til at få igen. Det er ikke lykkedes mig at lave sådan en derhjemme endnu.

Senere på formiddagen holdt jeg pause på en lille café – det er med at holde pause på caféerne, når de er der – og mødte to canadiske søstre, hvoraf den ene bor i Venedig-området. Altid hyggeligt at sludre med folk undervejs og høre om, hvor de kommer fra og hvorfor de er på Caminoen.

Det meste af vejen “fulgtes” jeg med pigen fra Colombia, men som bor i Alicante. Vi skiftedes til at passere hinanden, da hun gik meget langsomt pga. en dårlig fod. Vi har svært ved at kommunikere, da hun ikke forstår engelsk, men smil og fagter og mit meget ringe spanske kunne alligevel lidt. Det meste af vejen ind til Sigüeiro gik langs motorvejen og var noget larmende, men ellers fin nok.

Da jeg ankom til mit hostel, sad de fleste af dem, jeg havde fulgtes med, på restauranten.

Tid til en velfortjent kold øl. En spansk kvinde satte sig hen til mig, da hun gerne ville træne sit dårlige engelsk. Vi blev enige om, at jeg skulle tale spansk og hun engelsk, god læring. Jeg er faktisk lidt overrasket over, hvor dårlige spaniere er til engelsk, også de unge – de siger dog, at der er ved at komme mere engelsk i skolerne.

Senere mødtes jeg med en dansk kvinde, som jeg havde skrevet lidt med i Camino for begyndere-gruppen. Det viste sig, at vi havde mødtes til en Camino Café i Kalundborg et par måneder før, verden er somme tider ikke så stor. Vi spiste sammen, inden det blev tid den sidste overnatning inden Santiago.

Dag 6 og sidste dag på Camino Inglés Sigüeiro - Santiago de Compostella 15-17 km

Igen en virkelig kold morgen, der var is på bilerne og rimfrost i græsset, så glad for min hue og mine handsker. Ved start kom 15-km stenen og angav det sidste hug til Santiago. Asfalt, asfalt, asfalt.

Der kom heldigvis også en del skovstier, hvor jeg foretrækker at gå. Det var lidt med blandede følelser at gå den sidste tur. Jeg glædede mig til at nå Santiago, men synes også, at det havde været så god en tur, at jeg ikke rigtig havde lyst til, at den skulle ende.

Følte også et godt sug i maven første gang, jeg så tårnene på katedralen. Wow, jeg gjorde det. Gik næsten 120 km, hvoraf størstedelen var alene. Kroppen har

Pilgrimslivet

det fint og er slet ikke så ødelagt, som jeg frygtede.

Generelt om turen

Jeg vil gerne anbefale turen, vær dog opmærksom på, at der er meget asfalt og mange op- og nedstigninger, hvilket jo giver god mening, når turen går langs byer ved en flod.

Det var tydeligt at mærke, at jeg var kommet sydpå; foråret var længere fremme og der var de smukkeste citrontræer, rhododendron, liljer og mange andre fine forårsblomster. Vejret var koldt om morgenen og om aftenen/natten, og der var ikke tæpper på alle herberger, så jeg vil anbefale, at man tager en sovepose med.

Jeg gik en del af den franske camino i oktober 2021 og her oplevede jeg, at flere fik kørt bagagen fra herberg til herberg og tænkte, at det ville jeg benytte mig af på denne tur. Jeg spurgte hospitalera i Betanzos, og hun sagde, at jeg skulle aflevere bagagen dagen inden senest kl. 21. Det var så ikke muligt for mig – jeg skulle jo bruge tingene i rygsækken om aftenen og om morgenen. Så regn ikke med at kunne få bagagen kørt på denne camino.

Når der ikke er mere end en uge til rådighed, er det et godt bud på en Camino.

Jeg havde to overnatninger i Santiago, hvilket var lidt for meget for mig, der var alene af sted. Jeg fortryder lidt, at jeg ikke tog en bus til Finisterre, da jeg hurtigt blev træt af at se på souvenirbutikker og caféer. Nu var jeg der Skærtorsdag og Langfredag og alt andet var lukket, så måske byen er mere spændende, når de andre butikker og museer også har

åbent. Til gengæld oplevede jeg en flot procession torsdag aften, hvilket jeg ikke har set før.

Jeg boede på *The Last Stamp*, hvor der var god mulighed for at have rygsækken stående, både før og efter ind- og ud-tjekning, så jeg ikke skulle have den med rundt i byen.

Transporten hjem

Jeg tog bussen til lufthavnen i Santiago fra busstoppestedet Rúa do Hórreo 23.

Fly fra Santiago til Gatwick; her måtte jeg gå strækmarch for at nå mit fly til København. Jeg kunne ikke tjekke ind på flyet online og da de havde lukket for adgang til transit-området, skulle jeg hele vejen ud til udgangen og hen og tjekke ind via en skærm. Da jeg kom op til sikkerhedskontrollen, var billetten ikke printet godt nok til at kunne scannes. Ned igen, finde Norwegian og bede dem printe mit boardingpas i en vis fart. Da jeg kom ud til gaten, gik jeg direkte om bord kun for at få at vide, at flyet var klar til at lette 25 minutter før tid, men at det jo ikke kunne pga. koordineringen af fly i lufthavnen. Så havde jeg jo ikke behøvet at få stressniveauet op på max. På papiret havde jeg 1,5 timer fra flyet fra Santiago landede, til jeg skulle med det næste, og det synes jeg var lidt for lidt. Jeg var glad for, at jeg ikke havde indtjekket bagage, jeg skulle vente på for at komme videre, også selvom jeg ikke kunne få mine stave med hjem.

Kønne Camino Inglés

Jeg kunne holde ni dages ferie og kun betale for tre feriedage, da jeg havde fri 1. maj og Store Bededag, så jeg havde planlagt, at jeg skulle bruge ferien på at gå Camino Inglés, og min trofaste vandremakker Gunnar ville gerne med.

af Rikke Ærtebjerg

Ferrol-Neda, total 21 km

Vi vågnede tidligt på hotellet i Ferrol og lå og summede lidt. Fik langsomt pakket vores nalliker og afleveret nøglen, og forsøgte via GoogleMaps at finde vej til startstenen på havnen. Vejret var skyet, men lunt, med truende skyer i horisonten, der dog aldrig gjorde alvor af det.

Uden for hotellet stod et par herrer, der viste sig at være hhv. engelske og skotske. Skotten kendte København, var helt vild med byen og overbevist om, at danskere er de smukkeste mennesker i verden. De spurgte om vej, og vi (jeg) forklarede – hvorefter vi selv gik den forkerte vej, så englænderen råbte efter os, at selvom danskere var smukke, var vi *'shitty at giving directions'*.

Vi fik på vej til startstenen set lidt af Ferrol, der er en ganske charmerende by med ca. 67.000 indbyggere og den 7. største by i Galicien med et areal på 81,9 km². Byen har været en stor skibsbyggerby det meste af sin historie, og har været den spanske marines hovedkvarter siden 1700-tallet, og det bærer den præg af med ankre alle vegne. Det er også Francos fødested, men det taler vi ikke om. Vi fandt en morgenmadscafé, og en hæveautomat, så vi kunne få lokal valuta. Turistkontoret gav os et stempel og et kort, samt en kompliceret vejvisning til startstenen – der lå lige uden for, lidt til venstre, ved et træ. Man skulle nok have været der...

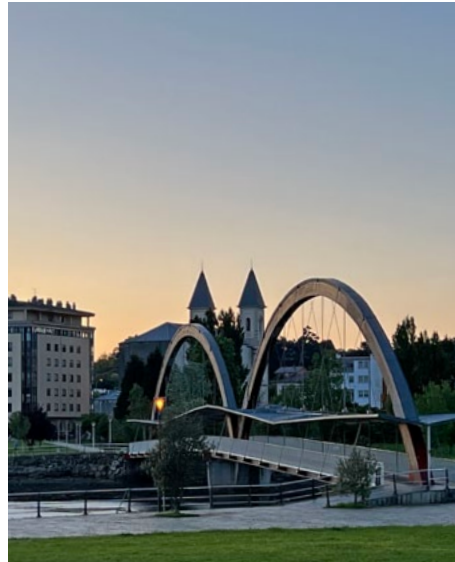
Den første del af etappen ud ad Ferrol gik via smalle, ensrettede gader, præget af søndagssløvhed uden trafik, men med påfugle, derefter et militært område langs vandet, så et meget stort skibsværft, og endelig kom vi ned til vandet.

Ruten er godt afmærket, underlaget skifter mellem brosten, beton, cement, asfalt, grus, græs og skovstier. Ind imellem lidt for meget industri, bl.a. kom vi forbi alle byens bilforhandlere, men også kunne stræk med træer, græs, udsigt til vandet og fint underlag. Da vi nåede Narón, måtte vi lidt væk fra ruten for at få cola, pintxos, kaffe og vand, for vi havde endnu ikke fået forsyninger i rygsækken, men det var fint og de smagte godt, de der pintxos, og så var de gratis!

Jeg gik 21 km og Gunnar 16 km – på trods af, at vi fulgte hele vejen, men det må skyldes, at han gik og dalrede med sine stave – det var i hvert fald ikke fordi jeg bar ham!

Albergue de Peregrinos i Neda husede os formodest 8 Euro, så skulle vi til gengæld ud for at finde både wifi og mad. Vi gik en tur og overvejede at spørge nogen, men fandt en bar, hvor vi først og fremmest kunne få kold øl, og desuden efter kl. 19 også en pilgrimsmenu til 12 Euro for 2 retter mad, brød og kaffe. Første ret var jf. GoogleTranslate 'rørt af svampe', anden ret var kylling med pommes frites, meget lækkert.

Neda-Pontedeume, 21 km

Havde en lidt urolig nat, ikke pga. de andre pilgrimme, men fordi jeg bare ikke kan lide at sove i lagenposen. Der var nogen, der snorkede, men jeg havde helgarderet med ørepropper og sovemaske, så jeg havde da sovet. Afsted vi gik ca. 8.30 – den forkerte vej! Men kun få meter, så blev vi klogere.

Efter ca. 1,5 km fandt vi en lille café til morgenmad i forbindelse med en lille butik til køb af frugt, kiks og chokolade – 1. maj bliver også fejret i Spanien, så det meste var lukket. Vi mødte to tyske kvinder – mor og datter – moren var 75 år. Hun skulle også lige til at gå den forkerte vej! Den yngre af dem syntes jeg talte godt spansk! Men hvad ved en tysker om det.

På vejen videre gik Gunnar i forvejen. Jeg var blevet overhalet af et spansk par med deres voksne datter, og pludselig skrædede de over en vej til venstre. Jeg så på skiltene, den var god nok, men Gunnar var der ikke... han havde overset skiltene og var fortsat lige ud – så er det godt, man kan pifte.

Meget smuk vandring på den modsatte side af fjorden i forhold til i går, det var virkelig lavvande her til morgen. Efter byen Fene gik ruten skarpt opad over flere kilometer. På toppen fik vi let frokost og kaffe, med gratis pintxos til vores cola, men det var fisk, der lugtede, og som ingen af os kunne li', så vi sprang over.

Cristobal Ramirez, som jeg kender via foreningen, havde booket vores hotel i Ferrol, og havde også tilbudt hjælp med at booke i Sigüero, og da jeg skrev, at vi ville overnatte på det kommunale herberg i Pontedeume, skrev han, at det var '*horrible*' og foreslog *Albergue Rio de Eume* i stedet, så det bookede vi.

Gunnar fik en lur, mens jeg korresponderede med Cristobal, og det var måske meget godt, for efter Fene gik det ret meget opad. Et sted var der også tilbud om en '*alternativo*', altså en alternativ rute, der skulle være 2,4 km i stedet for 1,2 km – og med højdemeter, skulle det vise sig, for vi tog den naturligvis! Ellers havde dagens rute kun været på 15 km.

Før broen over floden Eume er der en strand ved Campana, og vi ville bade – naturligvis – og det var skønt, slet ikke koldt for et par vinterbadere som os. Vi var kun lige kommet op af vandet, da en lille flok delfiner svømmede forbi.

Broen ind til Pontedeume (deraf navnet – ponte = bro, Eume = flodens navn), bestod oprindeligt af 79 buer, men der er kun 15 tilbage. Resten er en dæmning, og der var ret meget trafik. Meget fint herberg med sovekabiner, lækre nye baderum med både hår- og bodyshampoo, og ikke så langt fra centrum.

1. maj betyder, at mange restauranter er lukket, og vi var lidt rundt i byen, før vi kl. 19 gik ind et sted med borde ude og inde og spurgte, om de havde noget mad – ja, men først kl. 20, så vi købte en flaske galicisk hvidvin, som vi spyttede i frem til spisetid. Så fik vi hver en kæmpe portion kylling, som ingen af os kunne spise op. Retur og på hylden, i bogstaveligste forstand.

Pontedeume-Betanzos, 26 km

Vi stod op kl. 7, så vi kunne komme afsted, før det blev alt for varmt. Der er et eller andet magisk ved at gå i morgenkøligheden, se byen vågne og komme ud og snuse til eukalyptus-træerne, men først skulle vi have morgenmad, og kloge af skade købte vi også to sandwich med til turen, hvis vi nu ikke fandt et sted at spise...

Op, op og atter op gik det så ellers, så den sædvanlige hastighed kunne ikke opretholdes. Der er kun et at gøre, nemlig kigge ind i bakken/bjerget og tage ét skridt ad gangen, OG huske at løsne skulderstropperne på rygsækken, så vægten hviler på hoften og ikke på ryggen. Vi kan se, at mange ikke kender knebet, men det gjorde altså opstigninger, som dem vi var ude for, meget nemmere.

I Ponte de Baxoi fik vi cola og dårlig, men dyr kaffe, hvorefter det gik mere op og op. Vi fandt en plet græs i skyggen af et figentræ, hvor vi kunne spise noget af vores medbragte sandwich og slumre en times tid før næste stræk. En spansk herre forsøgte at forklare os, at vi ikke skulle røre ved figentræet, da det var giftigt, hvilket Google efterfølgende bekræftede – den mælkehvide saft, der kan komme, hvis man brækker en gren af, skal man ikke drikke...

På toppen 140 m over havet var der et donativo-sted, hvor vi fik lidt juice, og talte med et par engelske fyre, hvor den ene kunne lidt dansk – 'Er I danske?' spurgte han, men så slog han over i svensk, og vi slog over i engelsk. Han har også været i København og hans oplevelse er, at alle danskere er høje. Så på nuværende tidspunkt kan en generalisering være, at danskere er smukke og høje, men dårlige til at vise vej.

I Betanzos tjekkede vi ind på det kommunale herberg, 'Casa da Pescadería', der er nyrenoveret med 2-køjesengs kabiner. Gunnar tog heldigvis overkøjen denne gang. Efter et hvil skulle vi se byen, først over en cola, så en is, så en lille øl. Dernæst skulle vi finde en ny skjorte til Gunnar, den gamle hang i laser, det blev i stedet til en ny t-shirt. I et supermarked købte vi forsyninger til rygsækken, så vi de næste to dage ikke mangler, hvis det viser sig, at der er langt mellem vandhullerne.

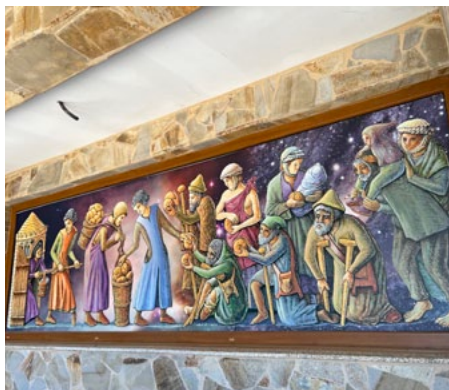

Så skulle vi have noget aftensmad, og selvom det ikke var helligdag, vidste vi, at restauranterne først åbnede kl. 20 og der var mange at vælge imellem, så det var ikke nemt. Der var skønt i solen, så skønt, at jeg udbrød "Det er ligesom at være sydpå på ferie!" Vi endte med at spise hamburgere med pommes frites, og drikke øl, og så var det på køjen.

Betanzos-Hospital de Bruma, 26 km

Vi vidste, at turen skulle være mindst 23,5 eller 25,1 km, alt efter hvilken guide vi spurgte, så der skulle tankes op med morgenmad (min yndlings – ristet brød med tomat og skinke) før dagens optur startede – det gik nemlig opad næsten hele dagen! Vi skulle op og runde 480 m over havets overflade, og var lidt spændte på, hvordan det kom til at gå.

Under morgenmaden skulle Gunnar skifte dupperne på sine stave. En større operation, når man kun har en neglesaks – det vil være rart, at de ikke sagde 'klik klik klik', når han gik, men 'dup dup dup'. Desværre var dupperne for store, så det blev alligevel 'klik klik klik'. Vejret var perfekt: lunt, skyet og vindstille. Og så skal jeg ellers love for, at det gik stejlt opad! Efter ca. 4 km fladede det ud, og så var der en langsom stigning over de næste 16 km, med sporadiske nedture og lidt stejle opture, før det atter gik nedad mod Hospital de Bruma. Der kom også en lille byge undervejs, men vi blev ikke rigtig våde, og den lune vind i højderne tørrede os hurtigt igen.

Frokosten var medbragt baguette med chorizo midt i en eucalyptus-skov. De få caféer, der var undervejs, bød på enten cola eller kaffe. Den sidste café, ca. 2,5 km før destinationen, bød også på is til mit knæ og en skammel (selvom jeg ikke havde brug for nogen af delene; hun troede nok bare, at jeg havde, fordi jeg går med knæbind), og en kvindelig café-ejer, der syntes jeg har smukke øjne.

De sidste 2,5 km blev i racer-gear. Og godt det samme. Vi fik de absolut sidste to køjer på det offentlige herberg. Begge var overkøjer og ikke ved siden af hinanden, men det gik jo nok. Restauranten få meter derfra serverede pilgrimsmenu til 10€ og den var der ikke noget at udsætte på: tre retter mad, inkl. vand, vin og kaffe.

Nu var der mindre end 40 km til Santiago, kun to vandredage tilbage. Cristobal havde booket senge til os i Sigüiero, hvor der af politiske årsager ikke er et kommunalt herberg. Og så spurgte han, om nogen af os var veganere eller vegetarer – måske havde han planer om at give middag?

Hospital de Bruma-Sigüiero, 26 km

Vi vidste godt, at det blev regnvejrs, og at det ville regne næsten hele dagen, så vi skulle bare afsted, så snart vi var færdige med at pakke sammen, hvilket var kl. 7.05. Det dryppede til at begynde med kun lidt, så vi kunne nyde fuglesang og se lyset langsomt komme frem. Ind i mellem tog regnen til i styrke, så vi tog alligevel både regnbukser og regnslag på, for der kom altså vand!

Morgenmad i den første café. En cola i den næste. Mere morgenmad og kaffe i den 3., hvor vi også blev hængende lidt længere, da det styrtede ned, og vi vidste, at det var sidste café før dagens destination, og vi var kun halvvejs på dagens 25 km. Og så var det bare at sætte det ene ben foran det andet. Gå ca. 50 min., 10 min. pause – gentag 3 gange.

Undervejs fik vi på trods af mere regn også gode muligheder for at nyde omgivelserne, for solen brød igennem ind i mellem, der er meget grønt og smukt, stadig masser af eucalyptus-skov, marker og

små landsbyer, men der er også et langt stræk langs med motorvejen, der er knapt så interessant. Sigüeiro er ikke så stor, så industriområder på vej ind i byen var ikke prangende.

Og så var vi fremme, kun lidt over kl. 14, der betød cola, frokost og kaffe, før vi kunne smide stængerne på hver sin seng i et dobbeltværelse på *Albergue Camino Real*. Efter hvad Cristobal sagde, var det de sidste ledige senge i byen – igen! I løbet af ingen tid lignede værelset en rodebutik med tøj til tørre overalt.

Kl. 20.15 spiste vi lige rundt om hjørnet med Cristobal og hans datter Ana. Tapas, zamburiñas (Jomfrumuslinger – denne gang gratinerede), tør galicisk hvidvin, hygge og en herlig aften. Vi spurgte Cristobal, om han kunne bekræfte, at de svinger med Butafumeiroen i katedralen mandag, onsdag og fredag til pilgrimsgudstjenesten kl. 12, for så vil vi dagen efter prøve at nå den kl. 12. Han ville ringe til nogen og skrive til os – uanset hvad var vi på vej kl. 7!

Sigüiero-Santiago de Compostela, 25 km

Det var stadig mørkt, da vi 6.57 lukkede os ud af bygningen, men der var allerede godt med trafik, og de skilte, vi havde brug for at se, var synlige. Det havde regnet om natten, så vejene var våde, og der var gedigne vandpytter visse steder. Først gik vi gennem bebyggelse, der blev mere og mere sparsom. Opad, altid opad! Så kom vi ud på små asfalterede veje, og gik i sik-sak gennem landskabet, med en vejvisersten på hvert vejhjørne, der med stor præcision – hele tre decimaler på hver – talte ned mod Santiago. Selv opad gik vi forholdsvis hurtigt, så kl. 9 stod det klart, at vi nok skulle nå messen. Så var spørgsmålet bare, om vi var heldige?

Vi kom gennem en fortryllet skov, hvor alle træer var overgroede med efeu, videre over åbne marker, sjovt at se så tæt på byen, det oplever man ikke, når man kommer ind østfra, på Camino Francés.

Ved bare 5,4 km tilbage stødte vi på den første åbne bar. Hurtig morgenmad, så videre. Kl. 11 gik vi ind i Santiago, først var vi på Pilgrimskontoret for at få vores Compostelaer, derefter til *Pilgrim House* i Rua Nova og deponere rygsækkene, og så til messe – sammen med rigtig mange andre. Men vi fik pladser på stentrappen i venstre sideskib, så vi havde god udsigt, hvis de skulle finde på at svinge kakkelovnen.

Og det gjorde de! Gunnar havde ikke oplevet det før, men det var hele turen værd, også selvom jeg nu har oplevet det et par gange.

Tilbage til *Pilgrim House* og hente rygsække, tjekke ind på hotellet, tage en lur. Derpå gik vi ud for at få en Gin&Tonic på klassiske *Café Casino*, spiste middag på *O Piorro*, og så var vi trætte. Alt inkl. var det trods alt blevet til 25 km den dag, og vores Camino var slut for denne gang.

Camino Inglés kan helt klart anbefales

Vi fløj København-Madrid-A Coruña og tog en taxi derfra til Ferrol, der er startstedet, hvis man vil have et Compostela – og det ville vi. En taxa til Ferrol koster 70 Euro, som vi valgte at betale, fordi vi landede i A Coruña kl. 21 en lørdag aften, hvor stort set al offentlig transport er indstillet frem til mandag morgen. Alternativet var en overnatning i A Coruña og transport til Ferrol søndag – igen uden nævneværdig offentlig transport en søndag og betaling for en overnatning. Vi startede de seks dages vandring søndag den 29. april, skøn årstid, hvor det hverken er for varmt eller for koldt. Flyveturen hjem var Santiago de Compostela via Basel til København, med alt for lang tid i Basel, der er en meget kedelig lufthavn. Flybilletterne var ikke billige, men heller ikke voldsomt dyre. Vi husker desuden til en anden gang, at 1. maj også er officiel helligdag i Spanien.

Pilgrimsvandring på Den Danske Pilgrimsrute

– fra Helsingør til Rødby – og gennem danmarkshistorien – del II

af Erik Hjulmand

DEL 2

I sidste nummer af Pilgrimmen beskrev jeg min pilgrimsvandring fra Helsingør til Næstved i juli 2022.

Jeg delte Pilgrimsruten op, så jeg i august 2022 vandrede fra Næstved til Rødby – hvilket faktisk var den rigtige planlægning, idet vejret var solrigt og varmt dagene igennem.

Det var faktisk af nød, at det blev i august, fordi i slutningen af juli og den første uge i august var det ikke muligt for mig at booke overnatningssteder i den nødvendige rækkefølge, da de var booket af feriegæster.

Jeg genoptog vandringen fra den 8. august, og rejste med bus fra Holbæk til Ringsted og derfra med tog til Næstved.

DAG 13 Næstved til Lundby – 25 km

Fra Skt. Peders Kirke vandrede jeg ud af byen og videre frem til den katolske kirke, Vor Frue Kirke og videre mod Rønnebæk. Der vandres nogle kilometer på en kombineret gang/cykelsti til Rønnebæk Kirke. Kirken har en lidt underlig arkitektur, idet det opleves, at tårnet må være tilbygget noget senere. Desværre var kirken aflåst.

Videre vandres på sogneveje over Næstelsø og igennem Mogenstrup, og op igennem Hammer Bakker, hvor landsbyen Hammer snart dukker op – og hvor kirken utraditionelt er kalket gul – ingen kan huske hvorfor – sagde kirketjeneren, da han låste mig ind i kirken – i øvrigt en smuk kirke med barok prædikestol og alter.

Herfra vandres med udsigt over Karrebæksminde Bugt frem til stationsbyen Lundby. Vandringen er på den lokale sognevej uden ret meget trafik. Om Lundby er der ikke meget at berette, andet end i 1870 blev jernbanen anlagt og bragte fremdrift til byen. Mange af byens vejnavne har relation til Svend Poulsen, også kendt som Gøngehøvdingen.

Husk at have proviant med på vandringen, da der ikke er mulighed for indkøb.

På Lundby station steg jeg på toget til Vordingborg. Rejsen tager lidt under 10 min. Lidt uden for byen, i øvrigt ud til Pilgrimsruten, havde jeg booket to overnatninger på DanHostel. Et udmærket overnatningssted 2 km fra Vordingborg centrum – i den forkerte retning af dagens og næste dags vandring.

DAG 14 Lundby til Vordingborg – 17 km

Jeg vandrede de 2 km ind til Vordingborg Station og steg på toget til Lundby. I Gl. Lundby, hvortil der er et par kilometers vandring, ligger egnens røde kirke, Lundby Kirke.

Graveren fortalte, at kirken for nogle få år siden blev kalket hvid, men borgerne omkring kirken protesterede, idet kirken i mandsminde havde været rød. Og rød blev den.

Igen var det graveren, der lukkede mig ind i kirken, og han var rigtig godt inde i Danmarkshistorien – endda den værste periode – Svenskekrigen i 1645 – hvor Danmark nær var blevet udslettet. Svend Poulsen Gønge – Gøngenhøvdingen – ligger begravet i kirken.

Graveren bad mig om, når jeg vandrede frem til Sværdborg Kirke, at besøge den, for kirken ville være låst op og hans kollega ville vise mig rundt i kirken. Hvilken gestus.

Det var en fantastisk oplevelse at se kirken indvendig, høre om dens historie og se de smukke, lidt uhyggelige kalkmalerier af Apokalypsen, og høre om, hvordan præsten reddede sognets beboere fra svenskerne hærgen i 1642, og fik sendt bud til kongen om, at svenskerne var gået over isen på Storebælt og var på vej mod hovedstaden.

Tilbage i Vordingborg tidligt på dagen gik jeg ind til Vordingborg for at se Jim Lyngvilds udstilling om "Magtens Dronninger", og udstillingen "Blod og diamanter" om de russiske fyrsters ufattelige smykker, som var udstillet, udført i kopi.

Udstillingen ligger i bygninger i forbindelse med Gåsetårnet, så det fik jeg samtidig besøgt, sammen med slotsområdet omkring tårnet med den smukke udsigt ud over Storstrøm.

Desværre blev det sent eftermiddag, inden jeg gik retur og fandt ud af, at Vordingborg kirke ikke var åben, og at det måtte vente til dagen efter. Den er i øvrigt åben fra kl. 8.15 til kl. 17 hver dag.

Vejret var fantastisk, sol hele dagen og op til + 30°.

Dag 15 Vordingborg til Vålse – 21 km

I dag vandrer jeg ud fra overnatningsstedet og ind gennem Vordingborg centrum, hvor jeg besøgte Vor Frue Kirke (adgangen er ved at sende en SMS med besked "Åben dør") og så er der adgang. I øvrigt en smuk barok kirke, der ligger med "ryggen" mod et åbent engareal og udsigt til Ore Strand.

Herfra vandrede jeg til og over broen til Masnedø. Her kan vælges at vandre langs stranden frem til Storstrømsbroen eller fortsætte på cykelstien direkte over øen. Jeg valgte det sidste, for at se hvordan det går med byggeriet af landanlægget til den nye Storstrømsbro.

Den gamle Storstrømsbro er på omkring 4 km over til Falster og det tog mig tre kvarter at vandre over den miserable, bedagede bro. Det var havblik den dag, og en oplevelse at vandre så langt på en bro. Vel ankommet til Falster vandres der mellem Orehoved og Vålse ind på en grussti frem til Vålse Vig, med dejlig udsigt over den smukke vig. Her vandres oven på diget på en smal asfalteret vej uden nogen videre trafik.

Vålse er en lille landsby med en smuk lille rødkalket kirke. Kirken var åben og den fik naturligvis et besøg.

Jeg havde booket overnatning på Keisergården, der bestemt kan anbefales. Jeg fik den gamle krostue som værelse og fik et dejligt stykke smørrebrød som sen frokost. Til aftensmad fik jeg serveret den største stegte rødspætte, jeg nogensinde har set, og den var en nydelse.

Jeg bør vel nævne, at der også på dagen igen var +30° og sol hele dagen.

DAG 16 Vålse til Sakskøbing – 26 km

Efter et overdådigt morgenbord med alt hvad hjertet kunne begære, begav jeg mig igen ud på pilgrimsruten og vandrede først 4 km kilometer på markvej frem til Kippinge Kirke. Den var åben og jeg fik set dens smukke indre med billedskærerarbejder på inventaret og kirkens kalkmalerierne. Jeg fik en lang snak med den ældre kvindelige graver, der var i gang med at ordne gravsteder.

Videre af lokal sognevej og lidt senere på cykelsti langs landevejen vandrede jeg til Guldborgsund og over den 75 år gamle gulmalede bro. På Lollandssiden er ved havnen en café, hvor jeg spiste frokost og fik ”tanket op”. Vejret var fortsat sol fra skyfri himmel og de +30°.

Fra Guldborgsund vandles ind i Berrits skov og Ålholm Gods Storskov – en 8 km lang vandring på en god skovsti gennem den 1.000 ha store skov. På den anden side af skoven er ca. 4 km vandring på lokal vej ind i Sakskøbing.

På Kirketorvet ligger Hotel Sakskøbing, hvor jeg havde booket overnatning. Hotellet har haft en omtumlet tilværelse, men har gode værelser og en udsøgt restaurant. Hotel og restaurant ejes af Claus Meyer. Jeg bestilte aftenmenuen. En dejlig veltilberedt 3-retters servering i dejlig atmosfære og dejlige omgivelser.

Der er jo altid en kro ved kirken, men det er ikke altid, kirken er åben. Sakskøbing Kirke er kun åben om søndagen til gudstjeneste.

DAG 17 Sakskøbing til Maribo Domkirke – 18 km

En udsøgt morgenmadsbuffet stod klar kl. 7.00, og efter at have nyt morgenmaden, begav jeg mig ud gennem Sakskøbing med slutmålet for dagen – Maribo Domkirke. Vandringeren er frem til de to søer ved Maribo stort set på asfaltveje med beskeden trafik, men uden skygge i dagens varme op mod de +35° med sol fra blå himmel.

Første by, der vandes frem til, er Hunseby med Hunseby Kirke, der er gravkirke for adelsfamilien Knuth fra Knuthenborg. Knuthenborg Park ligger ikke langt derfra. I kirken er et sidekapel med gravmæler for slægten, og ligeledes et gravsted på kirkegården. Kirken var åben og det var derfor muligt at se sidekapellet med sarkofager.

Vandringeren ind i Maribo går først langs Nordsø, og videre et godt stykke langs den meget store Søndersø, hvor Maribo Domkirke er beliggende med tårnet vendende ned mod søen. En smuk beliggenhed og naturligvis tæt på den gamle del af byen. Jeg ankom lidt før middag og vandrede ind i Pilgrimshuset, der ligger som nabo til domkirken. Pilgrimshuset er også herberg og har en hyggelig café.

Af et medlem af menighedsrådet blev jeg inviteret til at deltage i middagsmessen i domkirken. Vi var vel en menighed på omkring 25. Messen udføres som læsning af en bibeltekst, efterfølgende af bøn og stilhed, mens domkirkens klokker slår middagsslagene.

Domkirken har et meget stort lyst kirkerum med to søjlegange med galleri over. Kirkerummet er meget sparsomt udsmykket og har en nærmest trekantet altertavle bag alteret.

Fra kirken vandrede jeg lidt yderligere langs Søndersø for at besøge Birgitta Klosteret i Maribo. Klosteret er bygget i 1980'erne, men der er desværre ikke adgang for besøgende. Klosteret er etableret med baggrund i Birgittasøstrene fra nonneklosterordenen i Vadstena i Sverige.

Efter det forgæves besøg vandrede jeg langs søen tilbage til byen og frem til Milling *Hotel Søpark*, der ligger ned til Søndersø og ud til hovedgaden i Maribo. Jeg havde booket overnatning på hotellet.

På min efterfølgende vandring rundt i Maribo kom jeg forbi byens katolske kirke, der ikke gør det store væsen ud af sig, hverken ude eller inde.

DAG 18 Maribo til Rødby – 16 km

Hotellet bød på en morgenmadsbuffet med et stort udvalg af morgenmadsprodukter, og denne morgen var det godt besøgt af feriegæster. Efter at have tjekket ud, begav jeg mig igen langs Søndersø, der er en af Danmarks store søer. Der vandes gennem skov og ud på en sognevej, hvor der efter 4 km vandes ind på et gammelt jernbanetracé. Tracéet er nu udlagt som cykel-og gangsti, der desværre er kranset af høje frugttræer og buskbevoksning, så udsigten er ret begrænset.

Varmen mærkes, fordi der ikke er nogen vind, der lufter. Det var over +30° den dag, jeg vandrede ruten.

Det er nogle lange lige stræk, der vandes, og første stop er Holeby, hvor det er muligt at både "tanke op" og få noget at spise.

Fra Holeby vandes videre i en stor bue mod Rødby, der dukker op efter 5 km.

Jeg havde valgt Rødby som endemål for vandringen, så jeg gik ned ad hovedgaden for at afslutte min pilgrimsvandring ved/i Rødby Kirke. Da jeg kom frem til kirken, stod der en større skarre uden for. Det viste sig, at der havde været barnedåb og handlingen var lige afsluttet.

Så jeg gik ind i kirken og fik set den indvendigt, og blev her tiltalt af kirkesangeren, som oplyste, at hun var ved at lukke kirken.

Jeg spurgte, om til hun vidste, hvor bus-sen afgik mod Maribo. Som svar fik jeg en opfordring til at blive kørt med hende og hendes mand til Maribo Station, da de skulle hjem og boede på den anden side af Maribo.

Det var rigtig betænksomt af dem, og vi nåede lige frem, så jeg nåede toget til Nykøbing Falster uden at skulle vente på det næste afgående tog.

I Nykøbing Falster skiftede jeg til regionaltoget til Roskilde, hvor jeg så kunne skifte til toget til Holbæk.

AFSLUTNING

18 dage på den danske Pilgrimsrute – 342 km

Det tog mig 18 dagsvandring at vandre den 342 km lange pilgrimsrute fra nord til syd.

Vejret viste sig fra den bedste side, og det var flot vejr, især dagene i august, hvor det næsten blev for varmt med over +30° og sol fra en skyfri himmel.

Som nævnt tidligere var det første gang jeg vandrede på en pilgrimsrute i Dan-

mark, hvilket faktisk er lidt skamfuldt, at det først sker over 10 år efter, jeg trådte det første skridt på en pilgrimsrute.

Det har været en dejlig oplevelse at vandre fra nord til syd i det østlige Danmark. En oplevelse gennem Danmarkshistorien, en vandring gennem et afvekslende landskab med vandring igennem grønne skove og langs blå søer og rundt om smukke blanke fjorde, over broer og ind i skønne byer.

Jeg har besøgt et utal af sognekirke, der har vist en rig variation af bygningskultur og udsmykning, og jeg har mødt søde, venlige og imødekommende gartnere, gravere, kirketjenere og præster, der har låst kirkedørene op og fortalt engageret om deres arbejdsplads og om kirkens historie.

Det er jo ikke altid, man som pilgrim kommer frem, når kirken er åben, og det gjaldt desværre Helsingør Domkirke, som jeg dog tidlige har besøgt, mens den var åben. Andre af sognekirkerne var også aflåste, trist, men også forståeligt. Ud over Helsingør Domkirke vil jeg nævne, at Roskilde Domkirke og Maribo Domkirke jo bør besøges. Men undlad ikke at besøge Esrum Kloster, Frederiksborg Slotskirke, Sankt Bendts Kirke i Ringsted, Sct. Peders Kirke i Næstved og Vor Frue Kirke i Vordingborg. Saks-købing Kirke er kun åben under gudstjenester. Ved kulturhistorisk interesse er det værd at besøge Gurre Slotsruin, Frederiksborg Slot, Lejre Skibssætninger, Sagnlandet og Gåsetårnet i Vordingborg.

Pilgrimshuset i Ballerup og Pilgrimshuset i Maribo giver mulighed for overnatning for pilgrimme.

Underlaget for vandringer er overvejende på gode mark- og skovstier, naturstier af vekslede kvalitet, sogneveje med lidt eller næsten ingen trafik, cykel og gangstier, men nogle dog på asfalt.

Afmærkningen med Jacobs muslingeskal og den gul pil er på strækninger god og på andre mangelfuld. Derfor anbefales det at benytte AllTrails og Appen GuruMaps, hvor Den danske Pilgrimsrute kan følges i realtid fra nord til syd.

Jeg mødte kun 1 medpilgrim en enkelt dag.

Overnatningssteder, og dem man ønsker at benytte sig af, er jo op til den vandrende, men der er masser af muligheder i den nordlige del og lidt færre syd for Næstved. Så planlæg dine overnatninger.

Rigtig stor tak til Stigruppen i Foreningen af Danske Santiagopilgrimme for at have fået lagt pilgrimsruten og fået den afmærket.

Alt i alt – en dejlig vandreoplevelse for både pilgrimmen og den naturinteresserede vandr.

Den gamle pilgrim

www.dengamlepilgrim.com

Helsingør - Lejre juni 2023

af Inge Møller Nielsen

Sidste år var vi en gruppe i Nordjylland, der arrangerede vandring fra Skagen til Frederikshavn. På denne tur var der mange "gængere" med fra andre ture, bl.a. Tone og Vibeke fra Sjælland. Undervejs på turen lovede de at arrangere en vandring på Sjælland i 2023. Invitationen til denne tur dukkede op som en før-julegave først i december måned, og vi har glædet os til turen lige siden.

Mandag den 12. juni kom så endelig dagen, hvor 11 glade og forventningsfulde vandrere fra hele landet kunne mødes i Helsingør til en uges vandring på den sjællandske del af Den Danske Pilgrimsrute.

De første to nætter skulle vi bo i campinghytter på Helsingør Campingplads, og herfra startede den første vandring tirsdag morgen. Alle dagene startede med morgensamling, hvor vi sang en sang og fik dagens ord med på vandring. Herefter gik vi den første halve time i stilhed, det gav en dejlig ro til at tænke over dagens ord, og hvad der ellers fylder en.

Undervejs besøgte vi Gurre Kirke, Sankt Jakobs Kapel og Gurre Slotsruin. Turen var dejlig varieret igennem skov og langs landevej og marker fra Helsingør til Esrum og så med bus retur til Helsingør. Denne dag gik vi 29 km – det var en varm og lang dag, men hvor var vi stolte alle sammen, det var en god start. Om aftenen nød vi god mad tilberedt af dagens madhold.

Tirsdag startede også med morgensamling, hvorefter vi tog afsked med campingfatter, alt imens vi sang til flaghejsningen. På vores vej til Helsingør Station kom vi bl.a. forbi en flot skulptur inspireret af Den Lille Havfrue. Fra stationen tog vi med bus til Esrum, hvor vi så Esrum Kloster og have, og herfra startede dagens tur imod Hillerød. Her gik vi igen igennem et flot landskab, bl.a. langs Esrum Sø, hvor der ligger flere shelters helt ned til vandet. En af vores pauser holdt vi ved Nødebo Kirke – i Nødebo så vi også Nødebo Præstegård, som vi kender fra gamle film. Vi nåede også omkring Frederiksborg Slots-have, den er meget flot og imponerende.

Herefter nød vi aftenen på Hillerød Camping, igen med mad tilberedt af dagens madhold. Dagens vandring var på 20 km.

Campingpladsen i Hillerød er et kapitel for sig, den kan varmt anbefales, her er fantastisk hyggeligt med utallige store blomsterkrukker og hyggeligt indrettet overalt. Der er f.eks. et velindrettet køkken med "blåt tema", her er alt, hvad man skal bruge, og her er rent og hyggeligt. Renligheden går igen overalt, f.eks. kan man trygt færdes i bare tæer på badeværelserne, da udendørsfodtøj er forbudt.

Fra Hillerød kom vi forbi det store sygehusbyggeri: Nordsjællands Hospital i Favrholm. Vi kunne studere det store byggeri, og her ligger også en pionércamp, som fortæller om visionerne for hele det nye område i Favrholm, her var der også fine forhold til at holde en velfortjent pause.

På vores vej videre kom vi til klostret Sankt Josef Karmel, her var vi indenfor og blev budt på kaffe, og vi fik også lejlighed til at hilse på en af nonnerne. Ved Lillerød Kirke blev vi budt indenfor i sognehuset, så vi kunne nyde vores frokost i skygge og fri for myg, og her blev vi også budt på kaffe. Herefter gik vi til Farum, hvor Tone havde inviteret os til at spise sammen med bofællesskabet, hvor hun bor. Det var også her vi kunne overnatte. Dagens vandring blev på 22 km.

Næste dag lavede Tone dejlig morgenmad til os alle, og dagens vandring startede ved den nyere kirke, Stavnsholtkirken, der blev opført i 1981 i Farum. Kirken er tegnet af arkitekten Johan Otto von Spreckelsen, som bl.a. også er kendt for at have tegnet den nye triumfbue i Paris. I designet af kirken har arkitekten taget udgangspunkt i terningen, som går igen i hele indretningen. I kirken fortalte præsten om arkitekten og designet af kirken, og herefter sang vi og der var en kort andagt.

Derpå gik turen videre imod Ballerup forbi Farum Sø og Søndersø og igennem flotte skove, det var igen en meget smuk tur. Vores overnatning var i Pilgrimshuset Albergue Ballerup, her havde vi en hyggelig aften med god mad, vin og livlig snak. Dagens vandring blev på 20 km.

I Ballerup var dagens første stop Ballerup Kirke, her fik vi dagens ord og startede

dagens stillevandring. Herefter gik vi bl.a. langs med Vandkaskaden i Hede-Magleparken, hvor der i 60'erne blev opført ca. 2.000 lejligheder. For at bryde det monotone betonbyggeri, blev terrænfaldet på 14 meter udnyttet til den 2 meter brede vandkaskade. Herefter kom vi igen ud i naturen, på turen besøgte vi bl.a. en vikingelandsby.

Da vi kom til Hedehusene, havde vi gået 22 km og valgte at tage toget til Roskilde, hvor vi skulle bo på vandrehjemmet ved havnen. Denne aften holdt alle fri og vi bestilte pizza.

Selv om vi en gang i mellem fristes af pizza eller andet, var vi alle enige om, at indkøb og madlavning også er en hyggelig del af vandreturen, og det giver en dejlig ro at blive på overnatningsstedet og nyde fællesspisningen og hyggen – alle får god tid til bad, tøjvask og måske en lille “morfar” og ikke mindst en øl, hvor dagens tur evalueres.

Så nåede vi frem til søndag, vores sidste dag på vores vandretur på Sjælland – hvor går sådan en uge bare hurtigt med gode oplevelser og godt selskab. Vi var i Roskilde Domkirke, hvor vi var til gudstjeneste med to barnedåb og smuk korsang leveret af et kor fra Norge. Herefter spiste vi farvel-frokost på havnen, og vi nåede også lige at se langskibet Havhingsten stikke til søs.

Og så var det tid til at sige farvel og forhåbentlig på gensyn næste år på Fyn – så gik turen hjem til Nordjylland, Århus-området, Sønderjylland, Fyn og Sjælland – sikke en dejlig blanding fra hele landet.

Alle deltagere vil gerne sige en stor tak til Tone og Vibeke for en dejlig tur med masser af oplevelser, både kulturelle og naturmæssige.

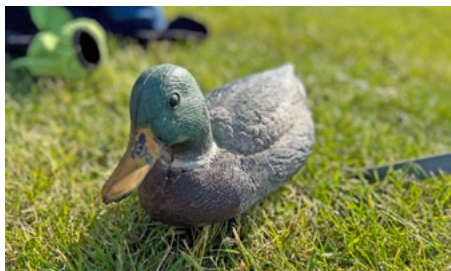
Vandring med Kongernes Hike på Ærø

af Rikke Ærtebjerg

Med lovede dagsvandring på hhv. 23 og 24 km tænkte vi, at det nok skulle gå. Vi kom trods alt hjem fra Camino Inglés kun 10 dage før, så formen skulle nok holde. Vi tog derfor til Ærøskøbing onsdag aften, fik en Gin&Tonic til en noget anden pris end på Café Casino i Santiago (ca. dobbelt op!) og en overnatning på Ærøhus.

Kl. 10 Kr. Himmelfartsdag slentrede vi ud mod badehusene vest for Ærøskøbing, for at mødes med holdet bag og de 25 andre deltagere og to hunde, der skulle med på vandring. På vejen samlede Gunnar en herreløs lokkeand op, der fik navnet Rasmus, der blev hægtet på hans rygsæk.

I startområdet fik vi hver en goodiebag med bl.a. en foldekop, som vi skulle bruge på resten af turen, og så blev vi sendt afsted med besked om, at der var frokost ved 'Skåret' fra kl. 12. Vi ankom efter smuk, smuk vandring ad Øhavsstien langs med vandet, blomstrende syrénhække, gule rapsmarker og sol, men køligt vejr – perfekt vandrevejr.

De gæve tourguider serverede lækre lune frikadellesandwich og sodavand ad libitum, og desuden kaffe i koppen efter frokost, før vandringen fortsatte videre langs vandet, gennem skydeterrænet og til Søbygård, der havde åben, og serverede middelmådig kaffe – men vi fik en pause før vandring langs med østsiden af Vitsø til Søby, hvor der var en pub til en drikkepause.

Her var en flok glade mænd på Puch-knallterter, der gav gas og en sky af knallertbenzin, før de måtte videre, og vi traskede de sidste 3 km mod Skjoldnæs Fyr og Ærø Golfklub, der nok er Danmarks bedst beliggende golfbane! Der var en fantastisk udsigt fra fyret! Vi nåede op på 27,2 km.

Vi camperede på golfbanen (med det råd ikke at slå teltet op alt for tæt på hullerne!), og så var det tid til aftensmad.

Der var også øl fra Bryggeri Skovlyst, da stifteren og hans to brødre var med på vandringen.

Ærø Tours' helt egen Allan Harsbo kom forbi og fortalte røverhistorier, og der var en smuk solnedgang, som kunne nydes fra teltet.

Og så blev det KOLDT!!! Selvom jeg lå på to underlag og et fleecetæppe, og i silkelagenpose i min dunsovepose med et ekstra fleecetæppe over, og både uldsokker, løbebukser, langærmet uld-t-shirt og hættetrøje – og hættten på –, mit uldsjal viklet om skuldrene, og dunjakken over armene, frøs jeg som en lille hund i en tynd snor! Og fik dermed bekræftet, at det der med at ligge i telt ikke er noget for mig. Det eneste gode ved det var, at da jeg skulle op på tissehuset kl. 1.45, kunne jeg tage de mest fantastiske billeder af både fyrtårn og stjernehimmel.

Jeg 'sov' til kl. 6.11, hvor jeg skulle tisse igen, og så var jeg ligesom oppe. Der var morgenmad med både æg og bacon, ingefærshot, lækre boller og alt tilhørende, samt alt til smør selv-madpakker, så vi var velforsynede, da vi allerede kl. 8.30 var klar efter sammenpakning af vådt telt og øvrige pakkenelliker.

Første etape var ad asfaltvejen 3 km tilbage til Søby, og så gik det ud i naturen på sydsiden af Ærø og den anden vej rundt om Vitsø. Derefter mere asfalt, men på små veje uden nævneværdig trafik til Uldgården i Bregninge, hvor vi fik smagsprøver på deres kastanjelikør, og Kongerne havde arrangeret kaffe og kage.

Fra Bregninge gik det videre ad lidt asfalt indtil skydebaneterrænet, vi også krydsede dag 1, og så gik vi baglæns ad samme rute, bortset fra, at vi denne gang gik langs stranden på toppen af klinten, og ikke ad vejen.

På stranden holdt vi først badepause, og så frokostpause, mens vi tørrede, og så var vi næsten i mål. Vi skulle lige gennem forstæderne til Ærøskøbing, så var der samling på havnen med udlevering af diplom og servering af pølser med det hele. Vi fik også is hos Ismageriet på kupon fra goodiebag'en. Da stod kilometertælleren på 26,2 km.

Det var skønne dage på Ærø. Super godt arrangeret og tak for godt selskab

Frivillig på Dovrefjell Pilgrimscenter

af Svargo Petersen

Jeg har tidligere arbejdet adskillige gange som hospitalera i både Triacastela og Astorga i Spanien, og det var egentlig min mening, jeg ville tage derned igen, da jeg er ret begejstret for den skønne by Astorga.

Men så dukkede der et opslag op på Facebook, hvor man søgte frivillige hjælpere til Pilgrimscentret på Dovrefjell i Norge. Jeg sendte en forespørgsel om, hvorvidt de kunne bruge en dansker, og det kunne de heldigvis godt. Den daglige leder af Pilgrimscentret, Halldis Prestegård, ringede til mig og fortalte lidt om arbejdet, og vi blev enige om, at jeg skulle komme derop den første uge i juli.

Så jeg købte en flybillet til Gardemoen lufthavn og togbillet derfra videre til Hjerkin Station, der ligger tæt på Pilgrimscentret.

Der fik jeg en varm modtagelse af Halldis, der kørte mig hen til Besøkscenter Villrein, hvor hun har kontor, og hvor jeg skulle bo under opholdet. Jeg fik tildelt et meget fint stort værelse med den flotteste udsigt over Dovrefjell. Der er ikke nogen indkøbsmuligheder i Hjerkin. Den nærmeste butik ligger i Dombås eller Opdall, der ligger henholdsvis 30 og 50 km væk, så Halldis havde købt madvarer til mig, der var klar, da jeg kom derop.

Jeg fik herefter en lang introduktion angående området og de overnatningsmuligheder, der er. Derefter kørte vi hen til Eystein kirken og hentede en anden dansker, der netop havde afsluttet sin uge deroppe. Derefter spiste vi sammen og jeg fik et indtryk af stedet og dets beboere.

På Besøkscenter Villrein bor der flere naturvejledere samt forskere, der laver feltarbejde i området, så dem delte jeg køkken og bade faciliteter med. Det var vældig interessant at høre om deres arbejde, det var en ny verden, der åbnede sig for mig.

Mit arbejde på Pilgrimscentret bestod i at være i receptionen i Eystein kirken 4 timer hver dag fra kl. 15 til 19. Der blev tilbudt kaffe, te og småkager til de besøgende og de pilgrimme der kom for at se kirken. Desuden skulle jeg ringe med kirkeklokken hver dag kl. 17:45. Det var godt nok spændende, især den første gang, da jeg jo ikke kunne lave en test først; men det gik nu udmærket, synes jeg selv. Jeg havde forestillet mig, at ringningen var automatisk, så man bare skulle trykke på en knap, men man skulle ringe med klokken ved at trække i et reb.

Desuden skulle jeg holde en andagt kl. 18, hvor jeg skulle læse nogle tekster op. Det blev dog ikke aktuelt, da der aldrig var nogen gæster på dette tidspunkt. Der var i det hele taget ikke så mange besøgende, til gengæld snakkede jeg meget med dem, der kom. Især var det interessant at snakke med dem, der havde startet deres pilgrimsvandring i Oslo. De havde på dette tidspunkt gået godt 400 km. Jeg har gået på Caminoen i Spanien og Portugal, så det var sjovt at høre om den norske vandringsmulighed, og jeg vil da heller ikke udelukke at prøve en pilgrimsvandring i Norge.

Om formiddagen gik jeg ture i området, og selv om vejret godt kunne have været bedre, var det en stor oplevelse. I gåafstand ligger et kendt udsigtspunkt der hedder viewpoint Snøhetta, der gik jeg op et par gange. Især i godt vejr er der en fantastisk udsigt over fjellet Snøhetta, og den ene gang jeg var der, var jeg så heldig man kunne se fire moskusokser. Der lever 200 moskusokser og 20.000 vildrener i området.

Udsigtshuset er meget flot lavet, så det falder ind i naturen. Inde i huset er der en lille udstilling af skind, knogler og horn af moskusokser. Der er også en naturvejleder, der fortæller om, hvad man kan se, ligesom der er en kikkert, der er forbundet med en skærm, så man kan se dyrene tættere på.

Jeg gik også en etape af pilgrimsleden fra Hjerkin til Kongsvold. En meget flot tur på 12 km over fjeldet hvor der er mulighed for at se de vilde rener og moskusokser. På den sidste del af turen kom jeg til at gå forkert og endte med at gå et par km i et meget sumpet og uvejsomt område. Det

var ikke helt trygt, men jeg klarede dog at komme ned på hovedvej E6, hvor jeg begyndte at gå de 2 km mod Kongsvold, hvor Halldis ville hente mig. Pludselig stoppede en bil tæt på mig, og jeg overvejede lige, om jeg skulle tage et lift med nogen, jeg ikke kendte, da det viste sig, at det var Halldis, der kom forbi og undrede sig over, hvad jeg lavede på E6.

Kongsvold er et meget flot sted at overnatte, og her var mange pilgrimme. Jeg fik desværre ikke taget billeder af stedet, da jeg var lidt stresset over at have gået forkert.

Den sidste aften kørte vi til Fogstuga og deltog i en pilgrimsandagt. Det er et meget charmerende sted og interessant for pilgrimme at overnatte på denne fjellstue. På vejen tilbage stoppede vi ved et nybygget udsigtstårn, hvor vi i det fjerne kunne se seks elge.

Efter mit ophold på Hjerkin Pilgrimscenter tog jeg toget til Trondheim og var der et par dage. Det var strålende sol og jeg fik set Nidaros domkirken samt besøgt Pilgrim Center Trondheim, og snakket med de frivillige der.

Jeg havde et dejligt ophold på Dovrefjell, hvor jeg blev taget godt imod. Efter en uge med lange traveture i fjeldet i den rene luft, følte jeg mig frisk og havde en god følelse i kroppen.

Tak til Norge og Dovrefjell Pilgrimscenter fordi jeg fik denne mulighed.

Arbejdet i stigrupperne

af Jeanette Hounsgaard

En af vores forenings opgaver har siden 2011 været at afmærke, udvikle og informere om Den Danske Pilgrimsrute, og mange af vores medlemmer har ydet en stor indsats i dette frivillige arbejde.

Den Danske Pilgrimsrutes etaper:

- Helsingør over Roskilde til Rødbyhavn
- København over Roskilde til Korsør
- Nyborg over Odense og Middelfart til Hærvejen (i Vejen)
- Odense over Faaborg til Fynshav på Als. Videre ad Gendarmstien langs Flensborg fjord til Hærvejen
- Hærvejen (egen afmærkning, som varetages af andre)
- Gendarmstien (egen mærkning, som varetages af andre)

På Sjælland varetages opgaven af stigruppen på Sjælland, som har eksisteret i mange år. I de seneste år har bestyrelsen dog ønsket at tage initiativ til at starte en lignende gruppe i Jylland og på Fyn. Denne gruppe er nu en realitet.

Ny stigruppe for Jylland og Fyn

Den 31. maj 2023 mødtes tidligere bestyrelsesmedlem og nuværende medlem Troels Beck og tre nuværende bestyrelsesmedlemmer, Tove Kristensen, Tone Kirkeby og undertegnede, for at tage initiativ til at starte en stigruppe op for Jylland og Fyn. Tone Kirkeby er normalt knyttet til stigruppen på Sjælland, og var med til mødet for at fortælle om arbejdet i denne gruppe.

Både hun og Troels Beck har siden 2011 været med i arbejdet med at afmærke, udvikle og informere om Den Danske Pilgrimsrute. Tove Kristensen og undertegnede er ubeskrevne blade.

På mødet blev det besluttet at starte stigruppen op. Det blev også klart, at opgaverne i det jysk-fynske område på nogle punkter adskiller sig fra stigruppens arbejde på Sjælland, dels da afmærkningen af Hærvejen og Gendarmstien varetages af andre, og dels på grund af de store geografiske afstande. Vi besluttede derfor at opdele Jylland og Fyn i fire områder med hver en lokal tovholder:

- Fyn – Troels Beck
- Nordjylland – Jane Hvas
- Midtjylland – Tove Kristensen
- Sønderjylland – Jeanette Hounsgaard, som også er kontaktperson til bestyrelsen

På mødet lagde vi også en plan for det videre arbejde:

Første skridt er at udarbejde en liste over alle ruter i det jysk/fynske område, hvor stigruppen har aktiviteter, og dele dem op i overkommelige delruter, der tager ud-

gangspunkt i de etaper, som fremgår af vores hjemmeside. Etaperne skal dernæst bemandedes med 1-2 medlemmer, som bor i lokalområdet. Oversigten med etaper vil blive meldt ud på foreningens hjemmeside i august 2023. Her håber vi, at I som medlemmer har lyst til at være med.

Derudover talte vi om, at vi i stigruppen for Jylland og Fyn skulle finde og følge op på overnatningsmuligheder, kontakte kommunerne på øvrige etaper af Den Danske Pilgrimsrute end Hærvejen med henblik på at linke til vores hjemmeside, revidere de eksisterende beskrivelser af etaperne,, og kontakte kirkerne langs Den Danske Pilgrimsrute med henblik på at lægge en af foreningens muslingeskaller ned.

Desuden ville vi gerne kunne samle alle de frivillige i stiarbejdet til en årlig komsammen. Første gang forventer vi sker i oktober 2023 ved Aarhus. Dato og sted vil blive meldt ud på hjemmesiden og i et kommende nyhedsbrev.

Stigruppen for Jylland og Fyn har en idé til et projekt, som vi gerne vil arbejde videre med – nemlig vandring på Hærvejen. Selvom Hærvejen er mere end 4.000 år gammel, så er der mange danskere, der ikke kender de oplevelser, der venter på den naturskønne rute langs den jyske højderyg. Idéen er, at vi i første uge af august eller september 2024 – det samme år, som vores forening fylder 25 år – kunne prøve at få så mange vandrehold på Hærvejen som muligt.

Hvis I har lyst til at være med i stiarbejdet i Jylland og på Fyn, er I velkomne til at tage fat på Troels Beck, trbeck45@gmail.com; Jane Hvas, janehvas@gmail.com; Tove Kristensen, tove.kristensen52@gmail.com; eller Jeanette Hounsgaard, telefon 22523210, jhounsgaard@hotmail.com

Nyt fra stigruppen på Sjælland

Stigruppen Sjælland består af 25 frivillige, som mødes fire gange om året, og arrangerer en vandretur ca. en gang om måneden ad Den Danske Pilgrimsrute.

Arbejdet med vedligeholdelse af ruten er delt op i etaper, så man hovedsagelig er ansvarlig for ruten i nærheden af hvor man bor.

Ruterne skal efterses mindst én gang om året, helst to gange, for at tjekke afmærkning, tilgroning mv.

Det arbejde, der nu står for døren, udover vedligeholdelse, er at tjekke hjemmesider, i alle de kommuner, som Den Danske Pilgrimsrute går igennem, for at se, om der er oplysninger om, at ruten går gennem kommunen. Hvis ikke, skal kommunerne kontaktes for at undersøge, om det er muligt at få oplysningerne på deres hjemmesider.

Har du lyst til at deltage i arbejdet sammen med os i vores hyggelige gruppe, så kontakt: Vibeke Mørdrup på mail: v.moerdrup@gmail.com eller telefon 2615 7173

Jeanette & Tone

Lillehammer juni 2023

af Rikke Ærtebjerg

I juni drog jeg til generalforsamling i Rur-Allure-projektet i norske Lillehammer, hvor der var 26° og fuld sol. Aftenen før konferencen begyndte, var jeg forbi Lillehammer Kirke, der også bærer mærket for Skt. Olavsruta, og der er 417 km til Trondheim.

Den Norske Litteraturfestival, også kaldet Sigrid Undset-festivalen, er den største ikke-kommercielle litterære festival i Norden, der finder sted i maj/juni i Lillehammer hvert år, og således også, mens jeg var der. Det betød, at byen var fyldt med bøger, bl.a. i en gammel telefonboks. Der var foredrag og workshops og flere steder i gaderne er der fra tidligere år nedlagt sten med citater fra berømte nordmænd.

Konferencens første dag tog sin begyndelse med hele 46 deltagere plus foredragsholdere, museumsinspektører og andre gode folk. Formiddagen gik med forskellige indlæg om projektet, og jeg kunne godt mærke, at de fleste andre kendte hinanden rigtig godt, men det var superspændende og jeg følte mig godt taget imod.

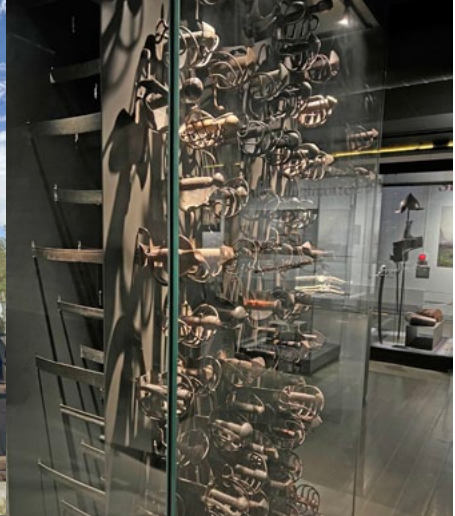
Konferencen blev holdt et fantastisk sted, nemlig i den halvt norske, halvt danske forfatter Sigrud Undsets hjem, Bjerkebæk. (Hun blev født i Kalundborg af en norsk far og en dansk mor). Sigrud lejede sig ind i huset i 1919, men da hun som den kun 3. kvinde nogensinde (og den 3. nordmand) i 1928 vandt Nobelprisen i litteratur for de historiske romaner om Kristin Lavransdatter: Kransen, Husfrue og Korset, fik hun råd til at købe det, og ejede det til sin død i 1949.

Efter frokost på Bjerkebæk vandrede hele flokken først forbi de faciliteter, der blev bygget til Vinter-OL i Lillehammer i 1994, derefter over en træbro fra 1887 og videre til Maihaugen, der kan sammenlignes med det danske Frilandsmuseum, og er en samling af omkring 200 bygninger, der er blevet skilt ad alle steder i Norge, transporteret hertil og samlet igen. Her var der først rundvisning i den indendørs samling af alt fra kaner over tøj fra middelalderen til sværd, økser og

armbrøster, og derefter vandring i området, hvor vi besøgte først Fiskerkapellet, og derpå en af de 28 stavkirker, der er tilbage af Norges oprindeligt mere end 1.000 stavkirker. I kirken var der koncert med folkemusik på violin med tre søstre på hhv. 15, 13 og 11 år, der gav fire numre.

Foreningen

Foreningen

Til kaffepausen var der norske pandekager, der er lige så store som de danske, tykke som deres amerikanske modstykke, og spises med syret fløde og jordbærsyltetøj.

Aftenens treretters middag var med noget så eksotisk som Römmegröd (en forret bestående af syret fløde og alm. fløde kogt og jævnet med lidt mel, og serveret varm med kanelsukker på); Til hovedret fik vi Kol, der blev beskrevet som en ret baseret på rester fra køleskabet, men som mindede mest om en gang (god) stuvning, og til dessert en yderst lækker hindbærtærte. Så var vi også mætte.

Næste dag bød først på køn bustur sydpå til Gjøvik og en afdeling af NTNU, (Norges teknisk-naturvidenskabelige universitet) med ca. 4.500 studerende.

Dagen var også den store dag: pressekonference med præsentation af RurAl-lure-projektet, der skal formidle historisk, litterær og termisk kulturarv langs pilgrimsruterne i Europa.

Efter pressekonference og frokost var der rundvisning på NTNU. Institutterne er navngivet efter de ædelstene, der findes i Norge, f.eks. ametyst, smaragd etc. Derefter en kort bustur videre til Melkefabrikken og Mjøsas Ark, der er en tidligere fabrik til fremstilling af kondenseret mælk, og nu en del af netværket af lokal-museer i og omkring Gjøvik.

Efter rundvisning, en tår vand og friske norske jordbær med masser af smag blev vi kørt til Gjøvikgård, der i 1800-tallet blev bygget af Caspar Kauffeldt, der blev rig ved at begynde at producere glas, der dengang var meget kostbart.

Kauffeldt var ligeglad med hvad andre tænkte, og levede et ret udsvævende liv. Han fejrede bl.a. sine døtres dobbeltbryllup ved sammen med de øvrige (mandlige) gæster på tredjedagen i en ordentlig brandert, skabt af den lokale kartoffelbrændevin (efter sigende er Gjøvik det eneste sted i verden, der fremstiller brændevin af kartofler) at smadre alle glas og vinduesruder i huset og smide møbler ud ad vinduet. Festen sluttede først, da de ikke kunne få smidt spisebordet ud, fordi de var nødt til at opgive at save det over... sikke en fest!

Efter rundvisningen var der middag i haven, der mindede mig om middage på Caminoen med mennesker fra hele verden, der delte et måltid i fred og fordragelighed. Efter endnu en lang og informationsrig dag blev vi i bus kørt retur til Lillehammer.

På konferencens 3. dag kørte vi fra Lillehammer langs den smukke sø Mjøsa (der er Norges største sø og strækker sig fra Lillehammer til Eidsvoll i alt 117 km, i luftlinje 89,7 km. På det bredeste sted mellem Hamar og Totenvika er den 15 km. Den største officielt målte dybde er 468 m (330 m under havets overflade). Flere uofficielle målinger med ekkolod har vist en dybde på 575 m.)

Vi skulle besøge Ringeby Stavkirke, der er den næststørste af de 28 tilbageværende stavkirker i Norge. Dele i kirken, bl.a. døbefonten, er fra før den oprindelige kirke, der menes at være bygget i 1220. Den er fantastisk, både ude og inde, kun sat sammen af træ, uden brug af søm. Den har også den umiskendelige lugt af tjære, da den udvendigt er behandlet med tjære blandet med linolie, for at beskytte træet mod vejr og vind.

Dale-Gudbrand gård, der var næste stop, er også pilgrimscenter på Skt. Olavs-vejen. Vi fik fortællingen om Olav Haraldsson, der kristnede Norge, før frokost med ørred på menuen. Og så var det tid til at sige farvel.

De andre fortsatte de næste dage med vandring og besøg i Trondheim og Nidaros-katedralen, jeg forlod dem. Ole, en af de norske arrangører, kørte mig til Veistra Skysstasjon (ja, sådan staves det altså på norsk), hvor jeg fangede

toget mod Oslo, lufthavnen og et fly hjem.

Det var fantastiske tre dage i internationalt samarbejde med repræsentanter fra Spanien, Portugal, Italien, Grækenland, Rumænien, Tjekkiet, Ungarn, Norge – og Danmark. Projektet lever, hjemmesiden <https://rurallure.eu> kører, der er gode kræfter, der arbejder på at finde nye pilotprojekter, og midler ikke mindst, så flere pilgrimsruter kan få det rygstød, RurAllure giver.

Vandra varsamt med varandra

var overskriften for Pilgrimsteologisk seminar i Vadstena 26.-28. april 2023.

af Tone Kirkeby

Det var 2 ½ dag med mange gode foredrag og samtaler, både samtaler mellem to personer på scenen og samtale med deltagerne i pauserne.

Som overskriften siger, var foredragene hovedsageligt om at vandre som pilgrim, og den indflydelse det har på pilgrimmen, og ikke mindst hvilken indflydelse pilgrimsvandring kan have på områderne, de vandrer gennem. Med *Varsamt med varandra* tænkes her ikke nødvendigvis på at vandre sammen med nogen, men at tænke på dem, der har vandret før os og de, der kommer efter. Og at man vandrer med tanke på miljøet, og ikke overbelaster det.

Pilgrims Walk for Future, som startede med vandringen fra Vadstena til klimamødet i Glasgow i 2021, gennemfører nu mange vandinger i hele Norden med fokus på miljøet. Annika Spalde holdt et foredrag om "foreningens" arbejde med at gøre alle mere bevidste om, hvor vigtigt det er, at vi tænker på miljøet med vore handlinger.

Pilgrimscentret i Vadstena havde samtidig 25-års jubilæum, det blev markeret med en jubilæumskoncert i Klosterkirken med nykomponeret musik, *Song of songs* med *Trio Samara*.

Jeg var inviteret til seminaret som tak for hjælpen med planlægningen og gennemførelsen af klimavandringen mod Glasgow gennem Danmark. Jeg var inviteret til at tage én med, så Vibeke Mørdrup deltog også.

Regn, rusk og ræsermave

Forfatter: Lene Theill

anmeldt af Rikke Ærtebjerg

Mange, der havde læst Lenes bøger 'Grin, gråd og gaffatape', og 'Lykke, længsel og linsesuppe' havde spurgt Lene, hvorfor hun ikke havde skrevet om sin vandring på Camino del Norte. Turen endte ikke helt, som Lene gerne ville have haft, og derfor syntes hun ikke, det var værd at skrive om.

Siden de to første bøger er der sket mange ting i Lenes tilværelse, og i processen med at bearbejde disse, fandt hun ud af, at hun alligevel gerne ville skrive om vandringen på del Norte, fordi hun kunne se, at mange af de refleksioner, hun havde haft på den vandring, havde været en del af helingsprocessen og en af årsagerne til, at hun kom styrket ud på den anden side.

Så her er den så alligevel, bogen om vandringen på Camino del Norte. Og det er stærk læsning. En familiekronike, der på mange måder er barsk, da den går langt tilbage i tiden, hvor vilkårene for de mindrebemidlede var hårde, men også fuld af kærlighed, bl.a. fra Lene til sine børn, hvilket skinner igennem hver gang hun nævner en af dem.

Der er rigtig meget regn og mudder på del Norte det år, Lene går der, og rigtig mange beskrivelser af stiernes beskaffenhed, udsigter, der tager vejret fra en og fortællinger fra de pilgrimme, Lene møder undervejs.

Hvis du går med en trang til at vandre Camino del Norte, vil du få glæde af at læse Lenes bog, om ikke andet, så

fordi den er så grundig i beskrivelserne af omgivelser, stierne, herbergerne og medpilgrimme, at det er som at være der selv. Du kan lugte den grå fisesuppe, det våde tøj i sovesalene, kaffen og blomsterne på vejen. Du kan se smilene fra de andre pilgrimme, mærke glæden ved fællessang på herberget og udmattelsen, når dagen igen har været 25 km vandring i mudder til knæene. Og det er en rigtig fin forlængelse af de to øvrige bøger, hvor jeg savnede, at Lene gik mere i dybden med historierne om familien og hvad der egentlig skete. Det har jeg så fået nu.

Hvad Hærvejen gav mig

Forfatter: Gitte Holze

anmeldt af Hanna Vestenaa

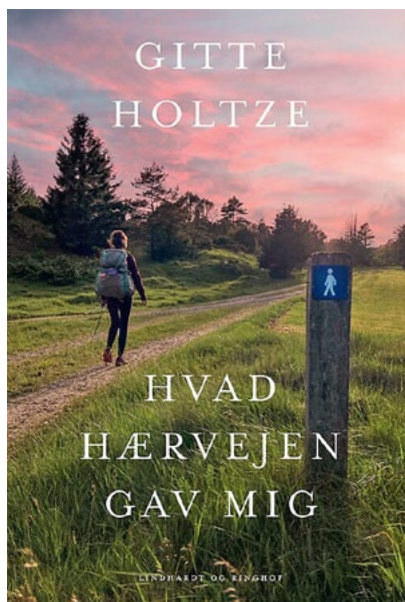
Gitte Holze er en overordentlig erfarne pilgrimsvandrer, og hun har vandret mange steder i verden. Bogen beskriver en vandring på Hærvejen fra Padborg til Hirtshals. Gitte vælger at vandre alene og overnatter både i telt, shelters, og herberger, der findes på Hærvejen. Overnatningerne suppleres med overnatning hos private, der tilbyder logi, da mange følger Gittes vandring på hendes instagram-profil.

Gitte giver gode beskrivelser af det at vandre alene på den lange strækning, hvad der giver megen tid til refleksion over hendes liv med kæreste mm. Gitte beskriver på en åben og ærlig måde, hvordan hendes vandring både er en indre rejse i hendes liv, men også en ydre rejse. Gitte deler mange af sine tanker i forhold til de valg hun gør/har gjort i sit liv, om hun er det rigtige sted i forhold til kæreste osv.

Der fortælles om udfordringerne med overnatninger, hvordan det ind i mellem er problematisk med proviant. Herudover er der meget gode beskrivelser af mødet med andre vandrere og lokalbefolkningen.

Gitte beskriver på en levende måde, hvordan hun griber de muligheder, som kommer til hende. Gitte har samtaler med lokalbefolkningen på små lokale caféer, tager del i en lokal sommerfest og møder medvandrere på overnatningsstederne.

Gitte har en meget stærk beskrivelse af mødet med muslingeskallen udenfor Viborg Domkirke og pludselig smeltes Hærvejen sammen med Caminoen i Spanien. Bogen er velskrevet, samtidig med at den giver et godt billede af Camino-vandring i Danmark/Jylland. Bogen viser, at man på vandring skal gribe de muligheder, der er, og at problemer altid løses, om det er problemer med afmærkningerne, overnatning eller udskiftning af udstyr. Bogen er ikke en guidebog, men en bog, der på en udfordrende og levende måde beskriver caminolivet med dets ups and downs. Jeg giver bogen mine allerbedste anbefalinger.

The English Way of St James

Forfatter: Cristóbal Ramirez

anmeldt af Niels Christian Junker-Poulsen

Den stigende popularitet for Camino Ingles i den senere tid har overrasket mig meget. Af de mennesker, der er kommet for at købe pilgrimspas i år, har der været flere med ønske om at gå den engelske end den traditionelle franske Camino.

Til den måske intetanende læser kan det fortælles, at den engelske Camino, akkurat som den franske, er beliggende i Spanien. Nærmere bestemt det nordvestlige Galicien, omend forfatteren til denne bog argumenterer for, at den har sin begyndelse i England. Navnet kommer sig af, at ruten oprindeligt primært har været vandret af engelske pilgrimme på vej til Santiago de Compostela. Også andre britiske, baltiske og nordiske pilgrimme er kommet denne vej via landgang i Á Coruña eller Ferrol på den galiciske vestkyst.

Vandringen fra Á Coruña er kun 88 km lang, og gør den således ikke alene berettiget til at kunne sikre sine pilgrimme et Compostela i Santiago. Går man derimod fra Ferrol, kommer man op på 103 km, hvilket akkurat er tilstrækkeligt.

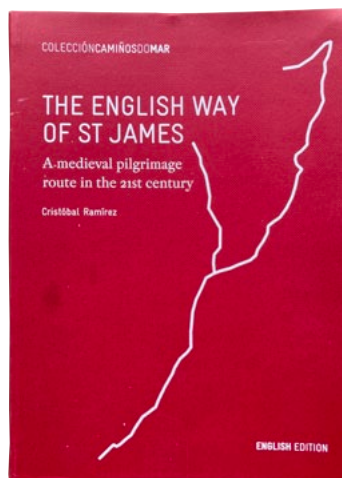
Bogen er uden egentlige detaljerede kortbeskrivelser ikke oplagt at følge undervejs. Snarere er der tale om en bog, man kan studere, inden man begiver sig ud på vandringen. Den er ud over en beskrivelse af vandringen fuld af den historie, der har præget dens nærhed gennem århundreder.

Det er ganske simpelt en vidunderlig lille bog. En bog lige efter mit hjerte. Det er en bog, der har krævet en dyb personlig re-

search af forfatteren, og den er fortalt med en dyb kærlighed til historien til ruten og dens historiske baggrund. Det skinner igen gennem hver enkelt linje, der fortælles.

Det er også en bog, der kan sætte gang i drømmene hos såvel begynderen, der ikke ved, om han/hun tør binde an med den franske rute, såvel som mange erfarne caminovandrere med ønske om at prøve en ny vandring.

Som en lille kuriositet får Ramirez også Danmark med i sin fortælling: "Kendskabet til opdagelsen af apostlens endelige hvilested bredte sig så langt som til Danmark, der havde været kristent siden det 10. århundrede efter at være blevet konverteret af Harald Blåtand. Interessen for nyheden havde vokset sig så stor, at et kloster i København modtog en donation på en hånd, der – om end den viste sig at være falsk – angiveligt skulle have været Skt. Jakobs."

KLAR TIL CAMINO

Vejen til målet kan være lang og hård, men det rette udstyr gør altid turen sjovere. I Spejder Sport ved vi alt om, hvilket grej der får dig i mål og står klar til at hjælpe dig med din Camino.

Husk rabatten!

Danske Santiago pilgrimme handler ikke-nedsatte varer med 10% rabat.

Brug fordelskoden **santiago16**

i webshop eller vis denne annonce i Spejder Sport.

MAMMUT NOVA
& MERCURY
MID LTH
1.299,-

ASIVIK
RAINCOVER
UL, 35-50 L.
209,-

BERGANS
HELIUM 55
1.499,-

BLACK
DIAMOND
DISTANCE FLZ
Z 105-125
1.199,-

SPEJDER SPORT

*Medlemsrabatten kan ikke kombineres med andre tilbud.